

ØF-notat nr. 13/2008

Rammevilkår for skog- og trebaserte næringer i Norge

- Delprosjekt: Ressursgrunnlaget

av

Kjetil Løge

Østlandsforskning

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med fylkeskommunene og høgskolestyrene/de regionale høgskolesentra i fylkene Oppland, Hedmark og Buskerud som stiftere i samarbeid med Kommunaldepartementet.

Østlandsforskning er lokalisert i høgskolemiljøet på Lillehammer og har i tillegg kontorer i Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling
Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforskning sine viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter.

ØF-notat nr. 13/2008

Rammevilkår for skog- og trebaserte næringer i Norge

- Delprosjekt: Ressursgrunnlaget

av

Kjetil Løge

Tittel: Rammevilkår for skog- og trebaserte næringer i Norge - Delprosjekt:
Ressursgrunnlaget

Forfatter: Kjetil Løge

ØF-notat nr.: 13/2008

ISSN nr.: 0808-4653

Prosjektnummer: 10054

Prosjektnavn: Ramskog

Oppdragsgiver: Norges Skogeierforbund

Prosjektleder: Kristian Lein

Referat: Prosjekt RAMSKOG har hatt et verdikjedeperspektiv der det har vært tatt utgangspunkt i skogbruk, trelast-/treforedlingsindustri og bioenergisektoren. Målet har vært å bidra med kunnskap som gjør at vedtatte ambisjonsnivå knyttet til skog- og trebaserte næringer oppnås gjennom en mest mulig effektiv innretning av rammebetingelser. En hovedinnfallsvinkel har vært å sammenholde utvikling og rammevilkår i Norge med tilsvarende for Sverige og Finland. Notatet tar for seg rammevilkår, utfordringer og myndighetenes ambisjoner for skogbruket, sett i et nordisk komparativt perspektiv.

Emneord: Skogbruk, skog, skogindustri, rammevilkår, skogpolitikk

Dato: Desember 2008

Antall sider: 50

Pris: Kr 120,-

Utgiver: Østlandsforskning
Postboks 223
2601 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00

Telefax 61 25 41 65

e-mail: post@ostforsk.no

<http://www.ostforsk.no>

Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplarframstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

Forord

Prosjektet har hatt et verdikjedeperspektiv der det har vært tatt utgangspunkt i skogbruk, trelast-/treforedlingsindustri og bioenergisektoren. Hovedmålsettingen med prosjektet var å bidra med kunnskap som gjør at vedtatte ambisjonsnivå knyttet til skog- og trebaserte næringer oppnås gjennom en mest mulig effektiv innretning av rammebetingelser og følgelig bidrar til å stimulere innovasjonstakt og verdiskaping i disse næringene. En hovedinnfallsvinkel har vært å sammenholde utvikling og rammevilkår i Norge med tilsvarende for Sverige og Finland.

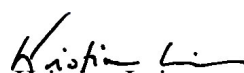
I prosjektet ble det pekt ut følgende hovedarbeidsoppgaver:

- Kartlegge aktivitetsnivå og utviklingstrekk i landenes skogbruk, skogindustri og bioenergisektor.
- Kartlegge og gi en oversikt over relevante rammebetingelser.
- Drøfte ulike ambisjoner for skogbruk, skogindustri og bioenergi i de tre landene både fra et myndighets- og næringsperspektiv.
- Analysere alternative måter å innrette norske rammebetingelser på, og foreslå tiltak for mer effektive rammebetingelser i forhold til oppsatte ambisjonsnivå/målsettinger.

Foreliggende notat dokumenterer prosjektets arbeid med ressursgrunnlaget for hele verdiskjeden. Notatet analyserer rammevilkår, ambisjoner og utfordringer for skogbruket i et nordisk perspektiv. Foreliggende arbeid utgjør en av til sammen sju publikasjoner fra prosjekt RAMSKOG. Notatet er utarbeidet av Kjetil Løge, Kortprosess som har deltatt i prosjektarbeidet.

Lillehammer, desember 2008

Svein Erik Hagen
forskningsleder

Kristian Lein
prosjektleder

Innhold:

1. Bakgrunn og problemstilling.....	7
2. Hovedutfordringer for norsk skogbruk	9
2.1. Lav avvirkning	9
2.2.1 Skogsinntektens betydning.....	11
2.1.2 Tilgjengelighet	15
2.1.3 Kostnadsnivå	18
2.1.4 Veiledningstjeneste for skogeieren	21
2.1.5 Skogrettet forskning og utdanning	23
2.2 Manglende investeringer	26
2.2.1 Skogkultur	26
2.2.2 Tynning	28
2.2.3 Skogsbilveier	29
2.3 Oppsummering av hovedutfordringer for norsk skogbruk.....	31
3. Rammebetingelser	33
3.1 Overføringer og tilskudd	33
3.2 Lover og regler	35
3.3 Skatter og avgifter	37
4. Ambisjoner fra næring og myndigheter i Norge, Sverige og Finland.....	39
5. Sammenhenger mellom ambisjoner, rammebetingelser og aktivitet	41
5.1 Norge	41
5.2 Sverige.....	43
5.3 Finland.....	43
6. Anbefalinger.....	45
7. Referanser.....	49

1. Bakgrunn og problemstilling

Norsk skogbruk opplevde en positiv utvikling på avvirknings- og investeringssiden gjennom 70- og 80-tallet. Utviklingen snudde på 90-tallet med lavere avvirkning og reduserte investeringer. Utviklingen i Norge er forskjellig fra våre naboland som på 90-tallet og fram til i dag har hatt sterk vekst i både avvirkning og investeringer. Mens debatten i våre naboland lenge har omhandlet grunnlaget for økt skogproduksjon har den i Norge de siste 15 år dreid seg om manglende avsetning og muligheter for bedre utnyttelse av stadig økende virkesressurser.

Delrapporten ”Omgivelser, status og utviklingstrekk” har tatt for seg hovedutfordringer og viktige utviklingstrekk for nordisk skogbruk. I rapporten sees utviklingen i sammenheng med makroøkonomiske forhold. Foreliggende rapport ser nærmere på bransjemessige forhold av betydning for nordiske aktivitetsforskjeller. Offentlige rammebetingelser rettet mot primærskogbruket beskrives og vurderes i forhold til aktiviteten i skogbruket. Formålet med rapporten er å gi innspill til arbeidet med utvikling av framtidige rammebetingelser for et aktivt skogbruk i Norge.

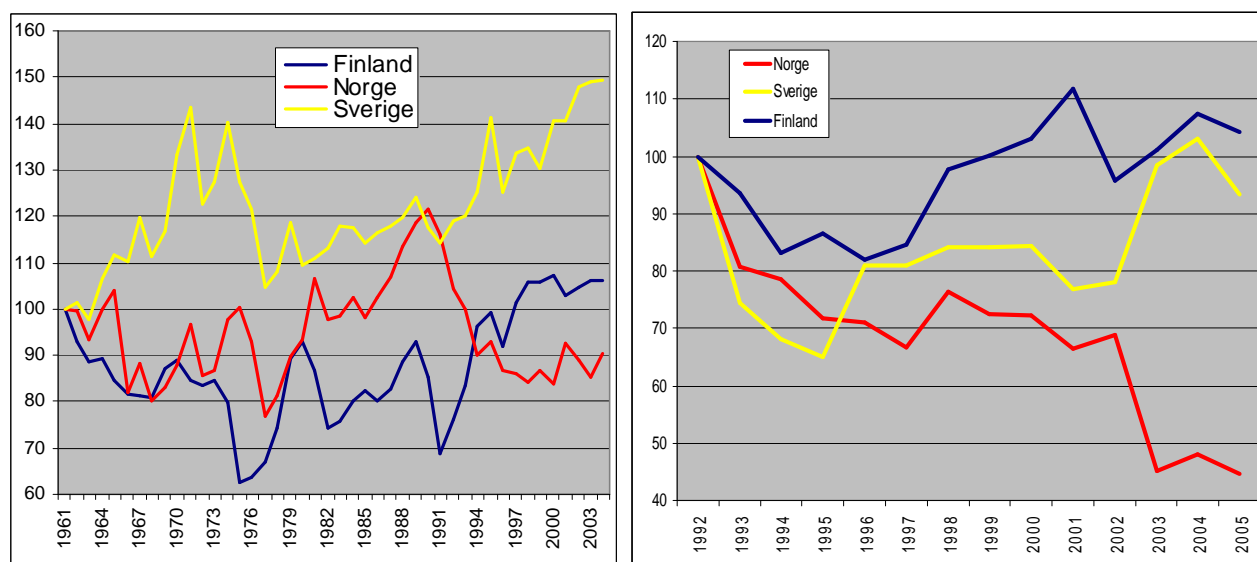
Det er flere av temaene som er berørt i rapporten hvor statistikktilgangen er begrenset og hvor sammenligningen mellom land er vanskelig. Hovedpoenget har vært å illustrere noen viktige forskjeller mellom landene som grunnlag for drøfting av framtidige rammebetingelser i Norge. Foreløpige sammenstillinger viser flere interessante problemstillinger som hadde fortjent mer grundige undersøkelser og analyser. Det har det ikke vært ressurser til i dette prosjektet.

2. Hovedutfordringer for norsk skogbruk

Vurderinger i denne rapporten tar utgangspunkt i følgende hovedutfordringer for norsk skogbruk:

- Lav avvirkning
- Synkende investeringer

Figur 2.1 illustrerer en utvikling med reduksjon i både avvirkning og investeringer i norsk skogbruk sammenlignet med våre nordiske naboland fra tidlig på 90-tallet og fram til i dag.

Figur 2.1. Utvikling i tømmeravvirkning 1961-2004 til venstre og samlede investeringer 1992-2005 til høyre i nominelle verdier (omregnet til NOK) i skogkultur og vegbygging i Norge, Sverige og Finland. Indeks: 1961 og 1992=100. Kilde: ØF på grunnlag av SSB, Skogsstyrelsen og Metla.

2.1. Lav avvirkning

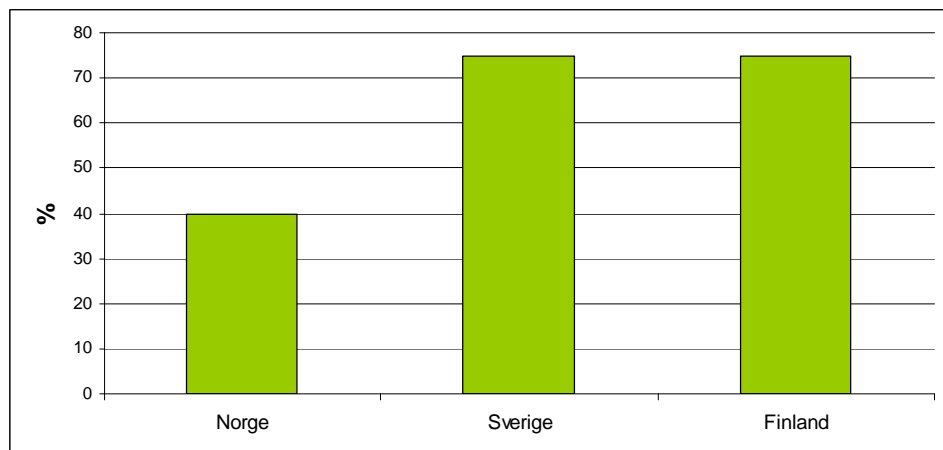
Norge	Sverige	Finland
<ul style="list-style-type: none"> • Avvirkning i 2006: ca 7,5 mill m³. • Det avvirkes ca 40% av tilvekst 	<ul style="list-style-type: none"> • Avvirkning i 2006: ca 62 mill m³. • Det avvirkes ca 75% av tilvekst 	<ul style="list-style-type: none"> • Avvirkning i 2006: ca 52 mill m³. • Det avvirkes ca 75% av tilvekst

Delrapporten "Omgivelser, status og utviklingstrekk" beskriver avvirkningsutviklingen i de nordiske landene slik:

Avvirkningen i Norge, Sverige og Finland har hatt til dels ulike utviklingstrekk. Mens Sverige hadde den mest positive utviklingen gjennom 1960-tallet, hadde man i Norge

et markant oppsving gjennom 1980-tallet. Fra 1990- og fram til i dag har avvirkningen i Norge falt tilbake til et nivå som ligger på eller noe under det historiske gjennomsnittet.

Forholdet mellom avvirkning og tilvekst for landene går fram av Figur 2.2. Mens Sverige og Finland avvirker nesten 75% av tilveksten ligger Norge på nærmere 40%. Til tross for noe forskjell i alderssammensetning på skogen viser tallene at Norge har et betydelig potensial for økt avvirkning.

Figur 2.2. Avvirkning i % av tilvekst i 2005 for Norge, Sverige og Finland. Kilde: SSB, Skogsstyrelsen og Metla.

Delrapporten ”Omgivelser, status og utviklingstrekk” har vurdert aktuelle makroindikatorers betydning for utviklingen i avvirkning i de nordiske landene. Viktige forskjeller beskrives slik:

- *Arbeidsledigheten har vært jevnt over lavere i Norge.*
- *Verdiskapingen (BNP) per innbygger har hatt en langt sterkere vekst i Norge.*
- *I forhold til et utgangsnivå i 1990 har den norske valutaen beholdt sin verdi i forhold til Euro.*

Makroøkonomiske forhold kan forklare noe av forskjellene. I Norge er skogbruket en tradisjonell, men liten næring. Mens øvrig næringsliv har ekspandert i takt med den generelle velstandsutviklingen, har aktivitet og verdiskaping i skogbruket stagnert. Næringens betydning samlet sett er redusert og evnen til utvikling svekkes i takt med negativ vekst og manglende attraktivitet for nødvendig kompetanse og arbeidskraft.

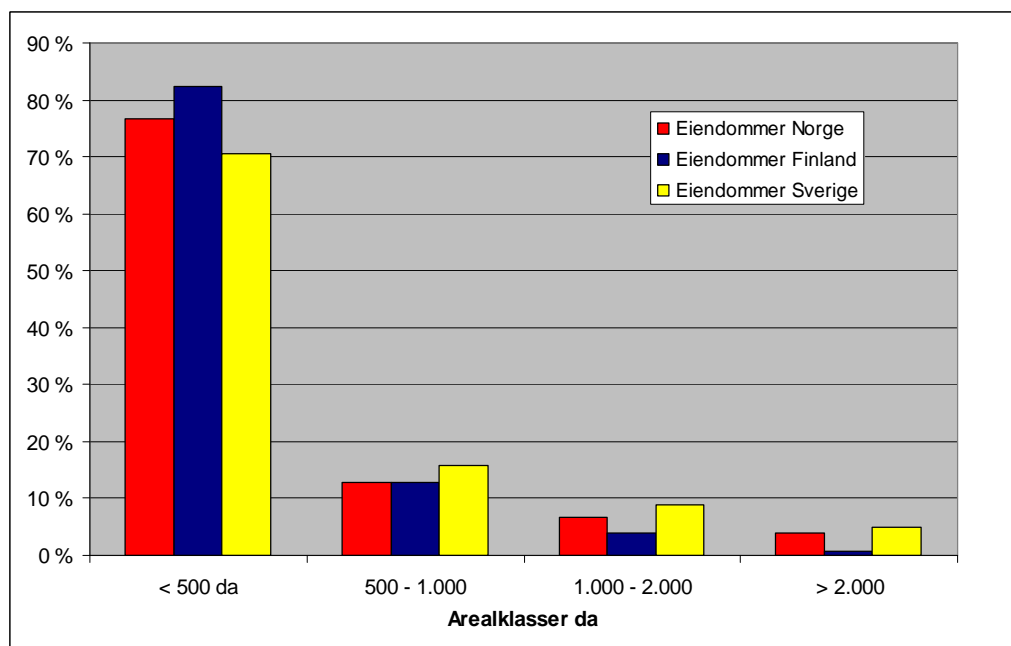
Denne rapporten ser nærmere på bransjerelaterte forhold ved skogbruket i de nordiske landene som kan forklare de betydelige variasjonene i avvirkning. Følgende forhold er vurdert:

- Skoginntektens betydning
- Tilgjengelighet
- Kostnadsnivå
- Veiledningstjeneste
- Skogrettet forskning og utvikling

2.2.1 Skogsinntektens betydning

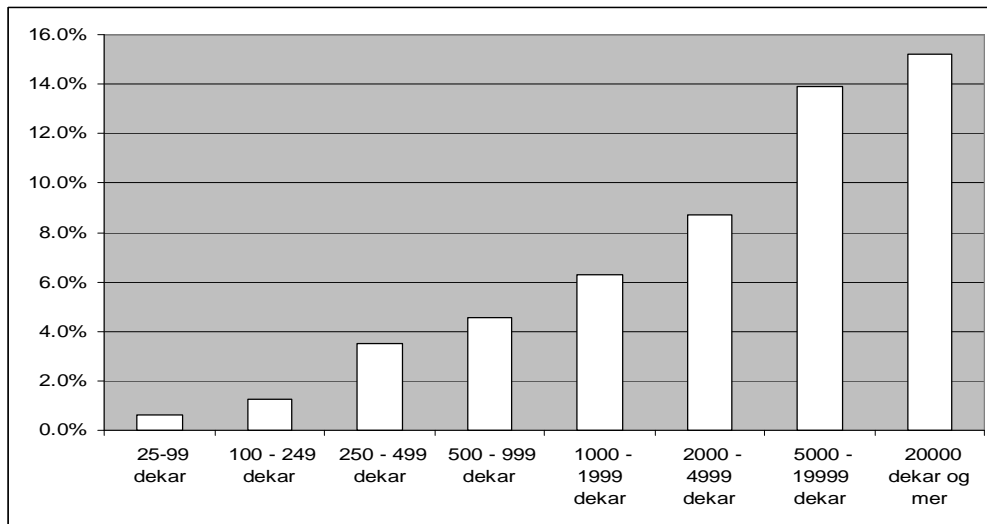
Norge	Sverige	Finland
118.500 skogeiendommer. Gjennomsnittseiendommen er på 570 daa	593.185 skogeiendommer Gjennomsnittseiendommen i privatskogbruket er 450 daa.	314.800 skogeiendommer Gjennomsnittseiendommen i privatskogbruk er 315 daa
Privatskogbruket representerer ca 80 % av arealet.	Privatskogbruket representerer ca 50% av arealet	Privatskogbruket representerer ca 60% av arealet

Eiendomsstrukturen mellom landene har mange likehetstrekk, men også noen klare forskjeller. I alle land står privatskogbruket sterkt, men klart sterkest i Norge med ca 80% av arealet. Sverige har med sine 50% privatskogbruk også betydelig eierskap fra staten og store skogsselskaper. Finland er i en mellomstilling, men har tungt statlig eie med ca 35% av arealet. De nordiske landene kjennetegnes av små private eiere med snitteiendom på mellom 300-600 da. Som det går fram av Figur 2.3 er eiendommenes fordeling i arealgrupper relativt lik i de tre landene.

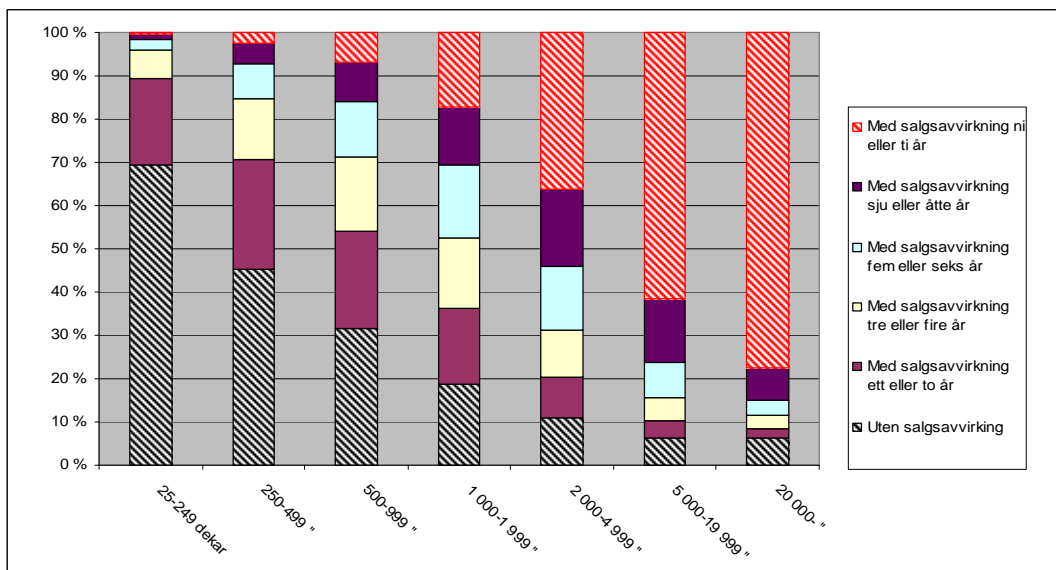
Figur 2.3. Skogseiendommenes fordeling på arealklasser i Norge, Sverige og Finland. Kilde: SSB, Skogsstyrelsen og Metla.

De nordiske landene kjennetegnes av mange små eiendommer med begrenset privatøkonomisk betydning. Som Figur 2.4 viser utgjør skoginntekten for snitteiendommen i 2005 under 5% av samlet bruttoinntekt (brutto inntekt regnes som summen av lønnsinntekter, pensjoner, næringsinntekter og kapitalinntekter i selvangivelsen før fradrag).

Figur 2.4. Skoginntektens andel av bruttoinntekt etter størrelsesklasser. Kilde: SSB.

Fra 1996 til 2005 ble det hogd tømmer for salg på 53 000 av i alt 116 500 skogeiendommer. Figur 2.5 viser at for de to minste eiendomsgrupperingene har mindre enn halvparten hatt avvirkning for salg i løpet av de siste ti årene. Selv om mange små eiendommer sjelden eller aldri har avvirkning, er det liten forskjell i tømmeruttak per arealenhet for eiendommene i de ulike størrelsesklassene under 2 000 dekar. De små eiendommene som har hatt avvirkning de siste ti årene blir forholdsvis intensivt drevet. Gjennomsnittsliverandøren i norsk skogeiersamvirke leverte 440 m³ salgsvirke gjennom sitt andelslag i 2006. Dette er langt over balansekvantumet på gjennomsnittseiendommen og tyder på at små eiendommer avvirker sjelden men relativt kraftig.

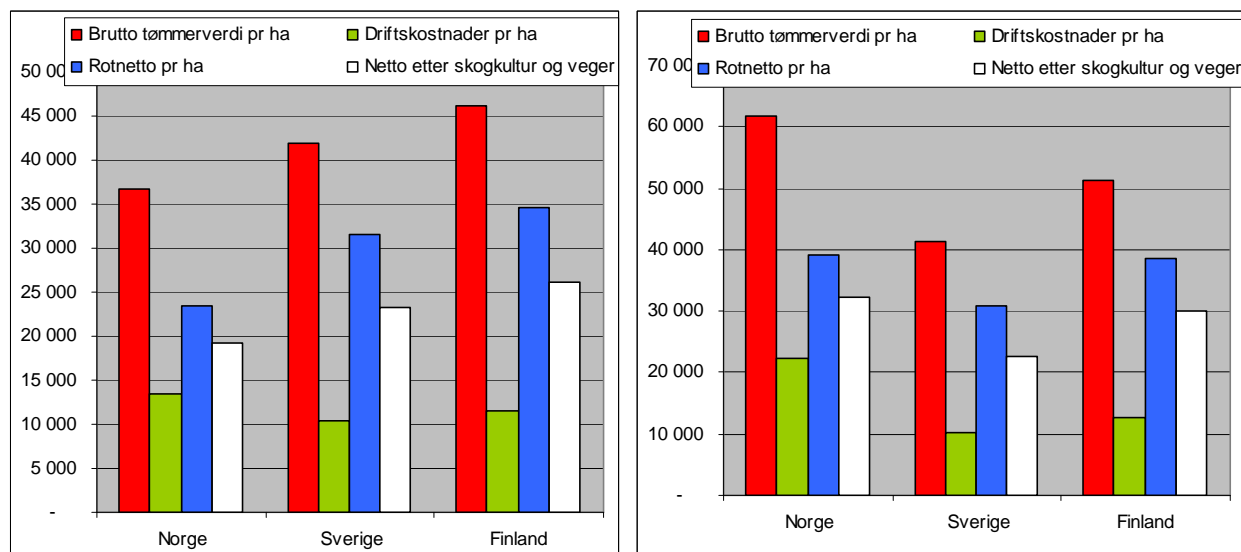

Figur 2.5. Avvirkningshyppighet 1996-2005 på forskjellige eiendomsstørrelser. Kilde: SSB.

Det er altså relativt lik eiendomsstruktur innen skogbruket i de nordiske landene. Ser vi på økonomien for skogbruket i de samme landene blir bildet mer forskjellig. Figur 2.6 gir et bilde av inntekter, kostnader og resultat for landene. Følgende forskjeller framkommer:

- På stående hogstmoden skog har Norge lavest brutto tømmerverdi pr ha som følge av lavt volum pr ha. Tømmerprisen utgjør kun mindre forskjeller mellom landene. Ser vi på faktisk avvirket skog har Norge høy brutto tømmerverdi som følge av uttak av skog med vesentlig høyere volum pr ha enn snittet for hogstmoden skog. For avvirket skog er tallene 193 m³ pr ha for Norge, 166 for Sverige og 162 for Finland.

- Driftskostnaden pr m³ er klart høyest i Norge med 115 kr mot 62 i Sverige og 71 i Finland.
- Norge har klart lavest rotnetto på stående hogstmoden skog som følge av lavt volum pr ha og høye driftskostnader. På avvirket skog har Norge god rotnetto som følge av uttak på arealer med høyt volum.
- Norge har lavest investeringer i skjøtselstiltak og veibygging pr ha med ca 2700 kr mot Sveriges 3200 kr og Finlands 3400 kr.
- Netto resultat etter driftskostnader og investeringer er lavest i Norge for snittet av hogstmoden skog. På avvirket skog er nettoen god i Norge. Dette skyldes avvirking av arealer med høyt volum og lavere investeringskostnader sammenlignet med våre nordiske naboland.

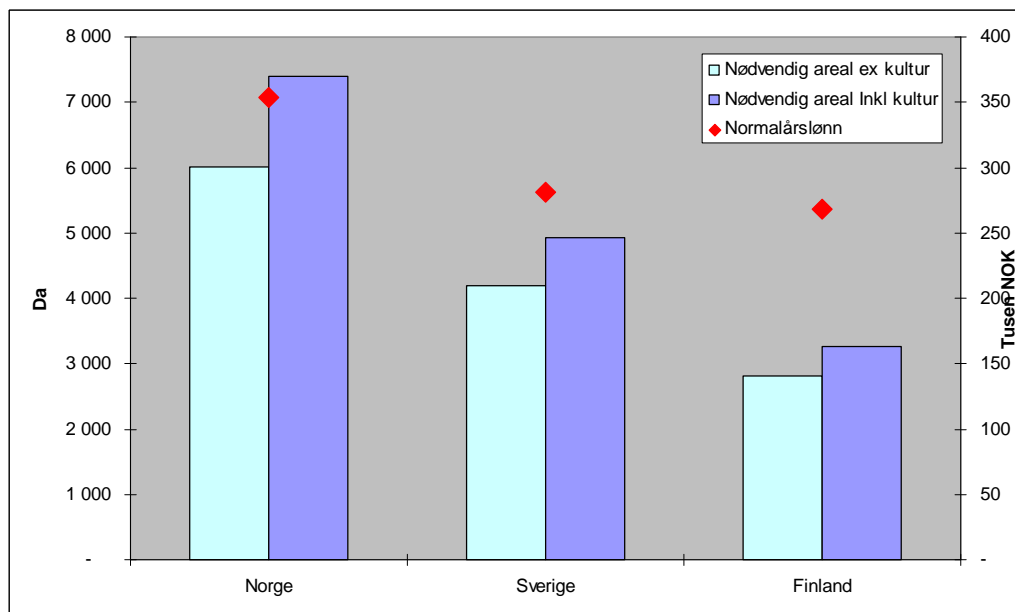

Figur 2.6. Økonomien i nordisk skogbruk i NOK pr ha. Venstre figur viser økonomien for stående hogstmodent volum. Høyre figur viser økonomien for avvirket skog i 2005. Kilde: Egne beregninger på bakgrunn av statistikk fra SSB, Skogsstyrelsen og Metla.

For å illustrere næringsinntektens betydning er det beregnet hvor stort skogareal som må til for å komme opp på gjennomsnittlig lønnsinntekt i de nordiske landene i Figur 2.7.

Lønnsbegrepet som er brukt er Eurostats oversikt over gjennomsnittlig årlig lønn i industri og servicenæring. Tallene er ikke korrigert for kjøpekraftsforskjeller mellom landene. Det er lagt til grunn gjennomsnittstall for priser på salgsvirke, drift og tilvekst. Det er også beregnet hvilket areal som skal til for å dekke inn investeringer i planting og rydding på avvirket areal. Det er ikke korrigert for tilskudd og skattefordeler. Framstillingen viser:

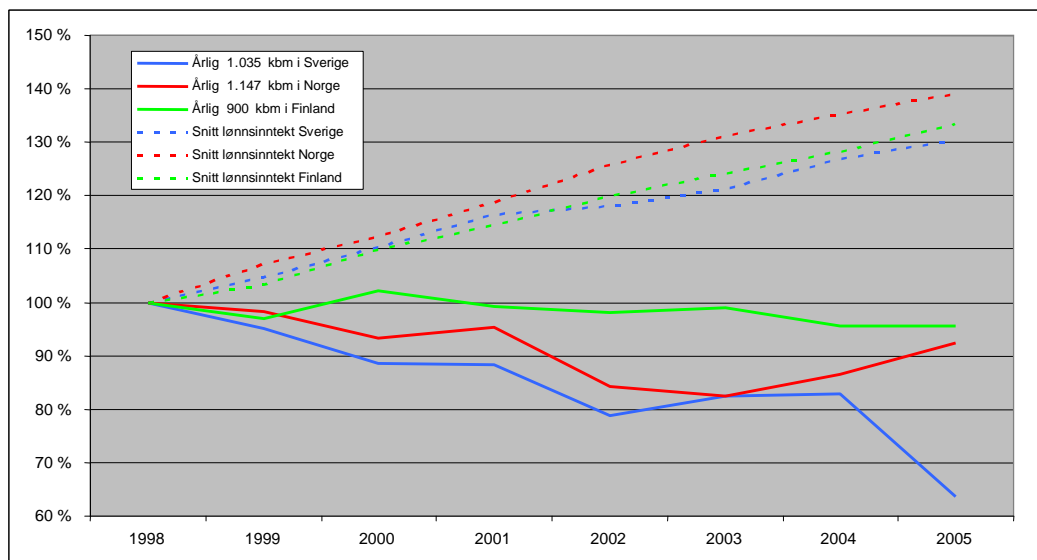
- I Norge må arealet for å oppnå gjennomsnittlig inntekt være klart størst med ca 6000 daa. I Sverige klarer man seg med i overkant av 4000 daa og i Finland i underkant av 3000 da. Dette er gjennomsnittstall for landene. Det er store lønnsomhetsforskjeller også innen landene som følge av stor variasjon i topografi, kvalitet og volum. Forskjellene er trolig like store innen landene som mellom landene.
- Hovedårsak til forskjellene er betydelig høyere gjennomsnittsinntekt i Norge kombinert med lavere gjennomsnittlig skoginntekt pr ha for stående hogstmodent volum.

Figur 2.7. Sammenligning av gjennomsnittlig lønnsinntekt i de nordiske land med det skogareal som skal til for å komme opp på tilsvarende inntekt. Kilde: Egne beregninger og EUROSTAT 2004.

For å se på utviklingen over tid viser Figur 2.8 gjennomsnittlig lønn sammenlignet med inntektsutviklingen på den "teoretiske" eiendommen i hvert land. Det framgår at:

- Den generelle lønnsutviklingen har hatt sterkest vekst i Norge
- Inntekten fra den teoretiske eiendommen har gått noe ned.
- At gapet mellom generell lønnsutvikling og skoginntekten er økende i alle de nordiske landene.

Figur 2.8. Utvikling av gjennomsnittslønn og skogbruksinntekt fra 1998. År 1998=100%. Kilde: Eurostat 2004 og egne beregninger.

Oppsummering - skoginntektens betydning i de nordiske landene:

- Norge har hatt negativ utvikling i avvirkingen de siste 15 årene i forhold til Sverige og Finland. Norge avvirker under halve tilveksten hvert år.
- Eiendomsstørrelse og struktur i privatskogbruket er relativt lik i de nordiske land, men Norge har klart høyest andel privatskogbruk med ca 80% av samlet areal.
- Skoginntektens betydning er lav i Norge og utgjør under 5% av samlet brutto inntekt på en gjennomsnittseiendom som har positiv næringsinntekt. Selv om skogbruksinntekten er lav er den for mange likevel viktig som supplement til annen inntekt.
- Norge har klart lavest netto pr ha for hogstmoden skog etter fradrag for driftsutgifter, skogkulturinvesteringer og veibygging. Hovedårsaken til dette er lavt volum pr ha. De senere år har Norge avvirket skog med betydelig høyere volum pr ha enn snittet for hogstmoden skog. Dette kombinert med lave investeringer har gitt god økonomi sammenlignet med våre naboland.
- Norge har klart høyest driftsutgifter pr m³ i Norden.
- Det er et betydelig og økende gap mellom utvikling i skogsinntekt og den generelle inntektsutviklingen i alle de nordiske landene.

2.1.2 Tilgjengelighet

Norge	Sverige	Finland
<ul style="list-style-type: none">• 72 000 km² produktiv skog• 48.400 km skogsbilveg (ca 7m/ha).	<ul style="list-style-type: none">• 226 000 km² produktiv skog• 205.000 km skogsbilveg (ca 9 m/ha)	<ul style="list-style-type: none">• 202 000 km² produktiv skog• 129.539 km skogsbilveg (ca 6 m/ha)

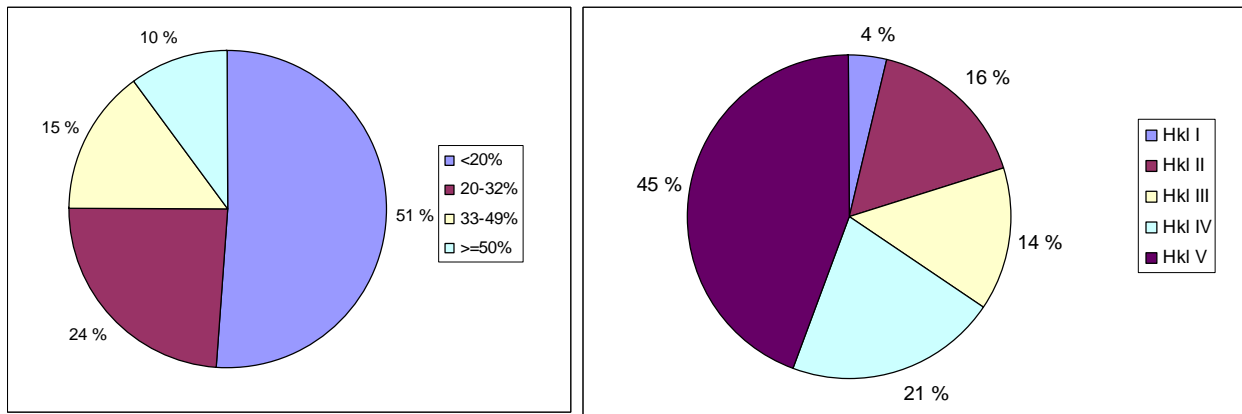
Topografien i Norge avviker fra den svenske og finske. Mye av skogen i Norge står i terreng som vanskeliggjør helmekanisk drift. Mye av terrenget krever kostbar veibygging dersom arealene skal utløses. Alternativ til veibygging vil ofte være vinsjing og taubaner for å få tømmeret fram. I Sverige og Finland er topografien mindre utfordrende og inndeling av arealet i terrengklasser som i Norge benyttes ikke.

Bratt terreng.

Ser en på det produktive skogarealet i Norge fordelt på terrenghelling er det store arealer med terrenghelling over 33% som kan være et fornuftig skille på hva som er egnet for helmekanisk drift. I tillegg til helling vil det også være andre forhold som påvirker grensen for hva som er driftsteknisk og økonomisk aktuelle områder.

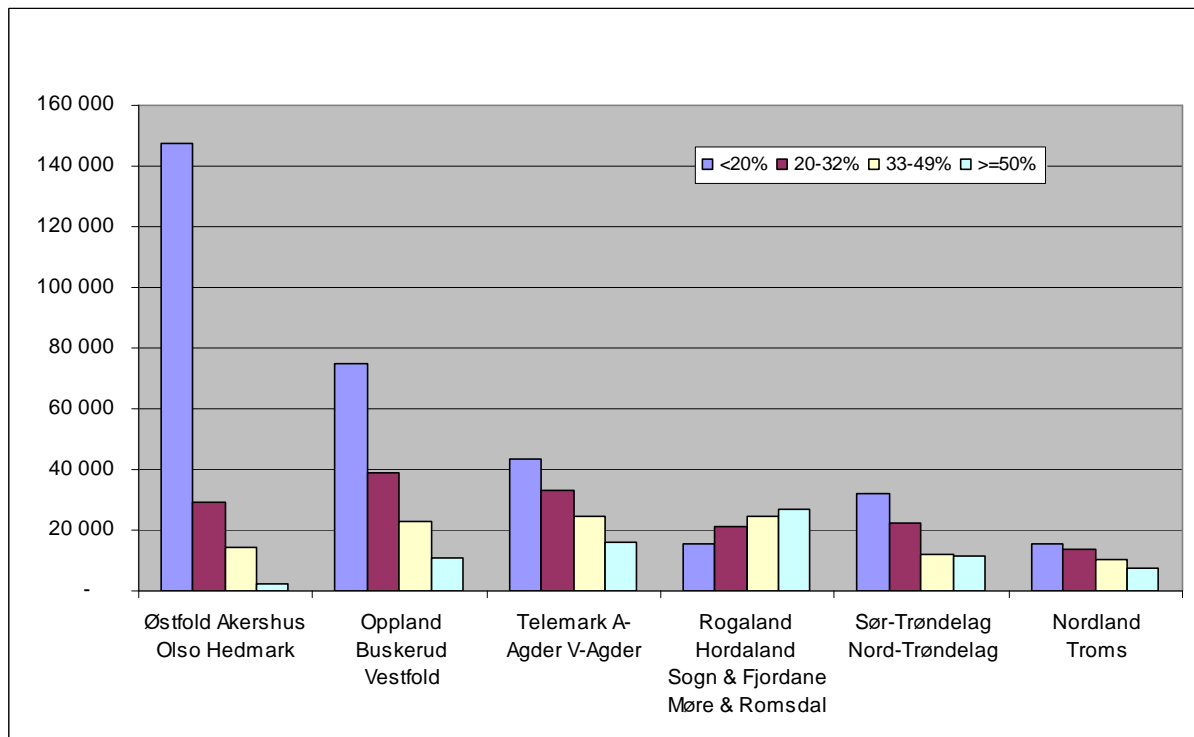
Følgende hovedpunkter oppsummerer de terrengutfordringer norsk skogbruk må forholde seg til:

- Av stående kubikkmasse fordelt på arealklasser finnes 27% i det bratteste terrenget med helling over 33%. For tilgjengelig kubikkmasse i hogstklasse IV og V står 29% i det bratteste terrenget. For hogstklasse V alene er andelen 33% (Figur 2.9).
- ¼ av det produktive skogarealet ligger i terreng brattere enn 33% og derfor mindre egnet for helmekanisk drift.
- Hogstklasse IV og V utgjør 53% av arealet på de slakeste arealene med 0-32% helling og 66% av de bratteste arealene med over 33% helling.

Figur 2.9. Areal fordelt på terreghelling til venstre. Høgstaklassefordeling i de to bratteste terrengklassene til høyre Kilde: Skog og Landskap 2007.

Som det går fram av Figur 2.10 er det store regionale forskjeller. Ikke overraskende er de bratteste områdene å finne langs kysten. Mye av stående kubikkmasse finnes i de samme bratte områdene.

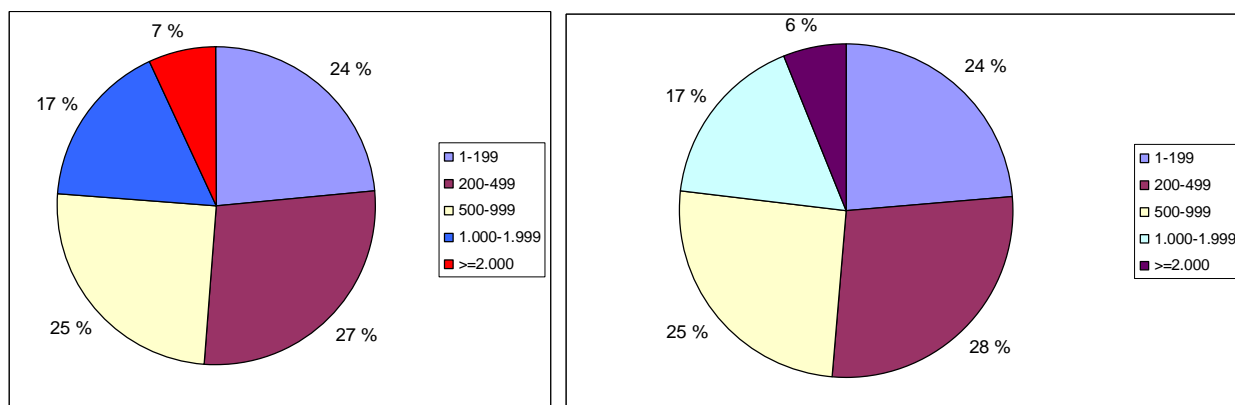

Figur 2.10. Stående kubikkmasse fordelt på terrengklasser og region i 1000m3. Kilde: Skog og Landskap 2007).

Skogsbilvei.

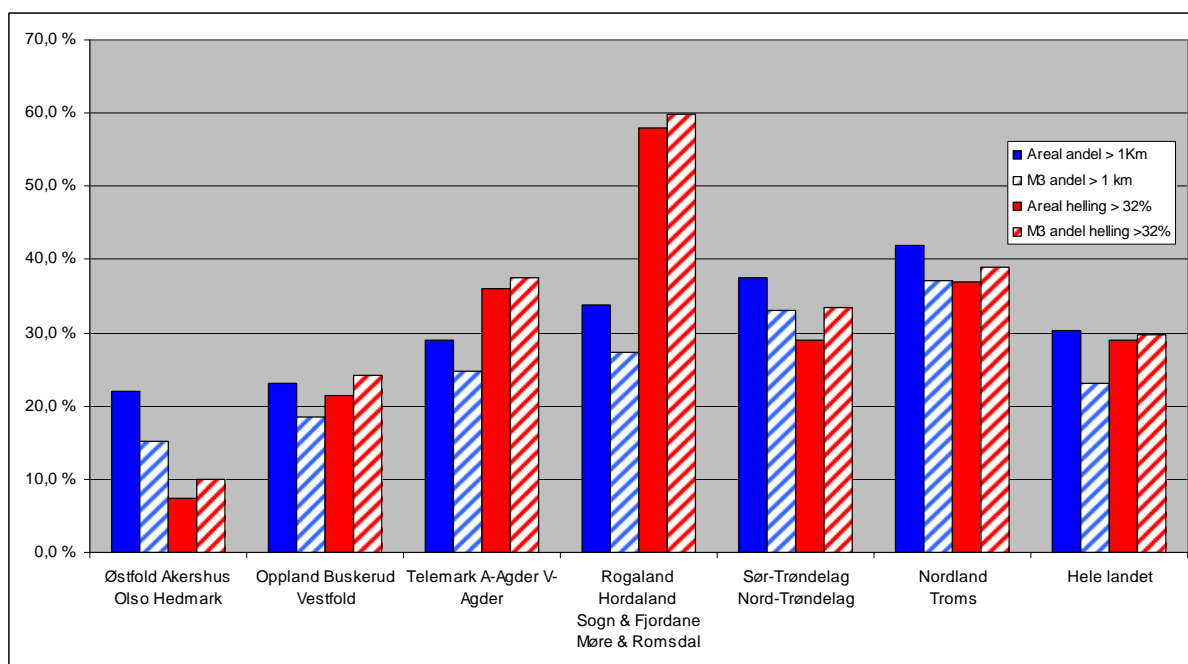
Investeringer i et effektivt veinett er avgjørende for å gjøre skogressursene praktisk og økonomisk tilgjengelige. Det er klar sammenheng mellom veinettets omfang og kvalitet og driftskostnadene.

I Norge ligger ca 1/4 av arealet mer enn 1 km fra eksisterende veg (Figur 2.11). Ca 1/5 av stående kubikkmasse står mer enn 1 km fra veg. Årsaken er overvekt av lavere boniteter langt fra veg. For høgstaklasse IV og V er andelen noe større, ca 23%.

Figur 2.11. Areal i 1000 ha i avstand fra skogsbilvei til venstre. Fordeling av stående kubikkmasse i H.kl IV og V i vegavstandsklasser til høyre. Kilde: Skog og Landskap 2007.

Det er sammenheng mellom de arealer som er langt fra veg og har bratt terreng. Figur 2.12 viser en sammenstilling med utgangspunkt i hogstklasse IV og V. Figuren viser andelen av areal og stående kubikkmasse i disse hogstklassene som er lengre enn 1 km fra veg og er brattere enn 32%. For Vestlandet, Trøndelag, Nordland og Troms står fra 28 – 37% av kubikkmassen i hogstklasse IV og V lenger enn 1 km fra veg. På Vestlandet står ca 60% av kubikkmassen på arealer med helling over 32%.

Figur 2.12. Andel av kubikkmasse i Hkl IV og V hvor avstand til veg er mer enn 1 km og hvor terrenghellingen er over 32%. Kilde: Skog og Landskap 2007.

Tømmertransport.

Transportkostnader utgjør ca 20% av kostnadene i skognæringen og transportkostnadenes andel av totalkostnadene har økt det siste 10-året. Vegtransport utgjør 70% av transportarbeid for rundvirke med en årlig verdi på ca 430 mill kr. (TF 2005).

Siden 1990 har totalvekt på vogntog vært noenlunde den samme for Sverige og Finland. Begge land innførte 56 tonn totalvekt i 1990, og 60 tonn totalvekt i 1993. Til sammenligning har Norge hatt langt lavere vekstgrense. Den ble økt i 1992 til 50 tonn totalvekt.

Transportbrukernes fellesorganisasjon (TF) har anslått at begrensninger i forhold til dagens makimalbestemmelser på 10 tonn akseltrykk og 50 tonn totalvekt koster skognæringen ca 40

MNOK årlig i forhold til alternativet 56 tonns totalvekt. TF anslår norske transportkostnader å ligge 20-25% høyere enn svenske og finske. Av dette skyldes 70% av kostnadsforskjellen mellom Norge og Sverige dårligere rammebetingelser knyttet til kjøretøybestemmelser, infrastruktur og avgiftsnivå. TF har beregnet at med de samme kjøretøybestemmelsene som i Sverige og Finland ville tømmertransportkostnadene reduseres med ca 200 MNOK årlig.

	Norge ¹	Sverige	Finland
Offentlig vegnett og akseltrykk.	95% av riksvegnettet åpent for 50 tonn totalvekt 54% av fylkesvegene åpne for 50 tonn totalvekt. Kommunale veger er uten statistikk	97% av det offentlige vegnettet åpent for 60 tonn totalvekt.	Alle offentlige veger åpne for 60 tonn totalvekt med mindre annet er skiltet.
Vogntoglengde	70% av riksvegnettet åpent for 22 meter. 48% av fylkesvegnettet åpent for 22 meter. Kommunale veger er uten statistikk.	97% av det offentlige vegnettet åpent for 22,25 meter.	Alle offentlige veger åpne for 22,25 meter med mindre annet er skiltet

Oppsummering - tilgjengelighet:

I Norge har avvirkingen de siste 10-årene vært konsentrert mot gran i sentrale skogstrøk. Dette har ført til sterk utnyttelse av ressursene innefor de enklest tilgjengelige områdene. Økt potensial for avvirking ligger framover på furu og lauv i indre strøk med lenger veiavstand, bratt terreng og svakere bonitet. Det er ressurskrevende å foreta nødvendige drifts- og veitekniske investeringer for å få tilgang til de ”nye” arealene. I tillegg er driftsapparatet for de bratteste arealene bygget ned de siste årene.

Uten nye tiltak som reduserer kostnadene ved drift i bratt terreng eller på lang avstand vil rotnettoen for norsk skogbruk ytterligere reduseres.

2.1.3 Kostnadsnivå

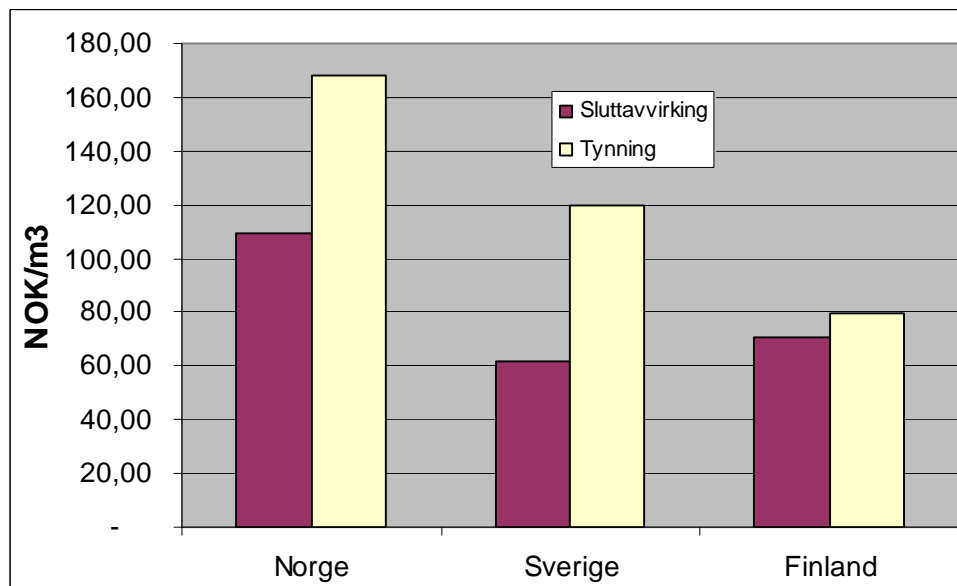
Skogbrukets kostnadsutvikling er avgjørende både for skogeiers rotnetto og for viljen og evnen til investering i skogkultur. Mens inntektssiden henger sammen med tømmerpris som fastsettes i et internasjonalt marked er kostnadssiden et uttrykk for faktorer som i større grad påvirkes av nasjonale forhold.

Den generelle kostnadsutviklingen i de nordiske landene reflekterer den økonomiske utviklingen. Norge har en kostnadsutvikling og en økonomisk vekst som ligger høyere enn våre naboland. Kostnadsvekst kombinert med synkende realprisnivå for tømmer tilsier lavere tømmernetto med mindre produktivitetsveksten er bedre enn i våre naboland.

Figur 2.13 viser forskjeller i kostnader til sluttavvirking og tynning i de nordiske landene. Kostnaden ved sluttavvirking i Norge er nesten dobbelt så høye som i Sverige og ca 60%

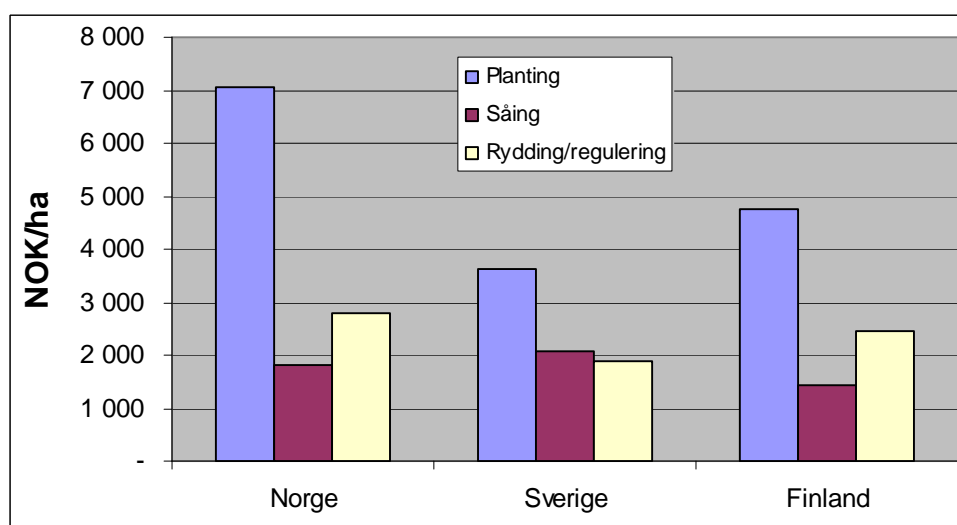
¹ Riks- og fylkesvegnettet utgjør ca 60% av det offentlige vegnettet.

høyere enn i Finland. Også for tynninger er forskjellene store. Noe av kostnadsforskjellene kan forklares med utviklingen i det generelle kostnadsnivået, mindre konkurranse blant leverandørene, og noe med mer krevende topografi og lengre driftsveilegde i Norge. Noe kan trolig også tilskrives sterkere satsning på FoU innen det driftstekniske området. Dette har i lang tid vært sentrale områder for FoU hos våre nordiske naboer. Norsk forskning har i samme periode vært begrenset. Dette er særlig markert når det gjelder tynning. Sverige og Finland har i flere år satset tungt på tynning utviklingsmessig og avvikret store volumer. Over 20% av avvirkningsvolumene i disse landene kommer fra tynninger. I Norge har tynning vært mindre aktuelt som følge av begrenset avsetning, svakere lønnsomhet og lite effektive drifts- og logistikk-løsninger.

Figur 2.13. Kostnader til sluttavvirking og tynning for 2004 i NOK/m³.
Kilde: Skogsstyrelsen for Sverige. Statistisk årbok for Finland. Egne anslag for Norge.

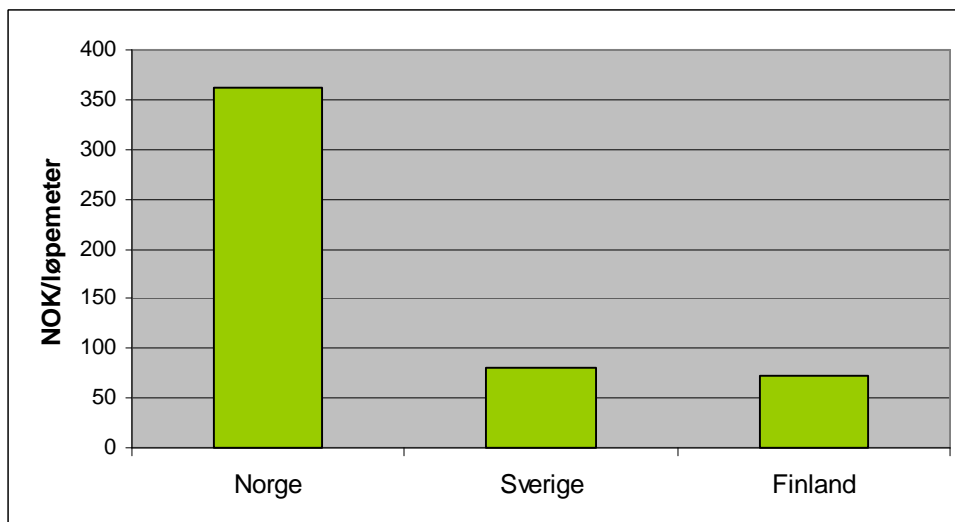
Også for tiltak innen skogkultur ser vi klare kostnadsforskjeller som vist i Figur 2.14. Plantekostnaden varierer mellom 3500 kr pr ha i Sverige, 4800 kr i Finland og ca 7000 kr i Norge.

Figur 2.14. Skogkulturkostnader pr ha i Norge, Sverige og Finland. Kilde: SSB, Skogsstyrelsen og Metla.

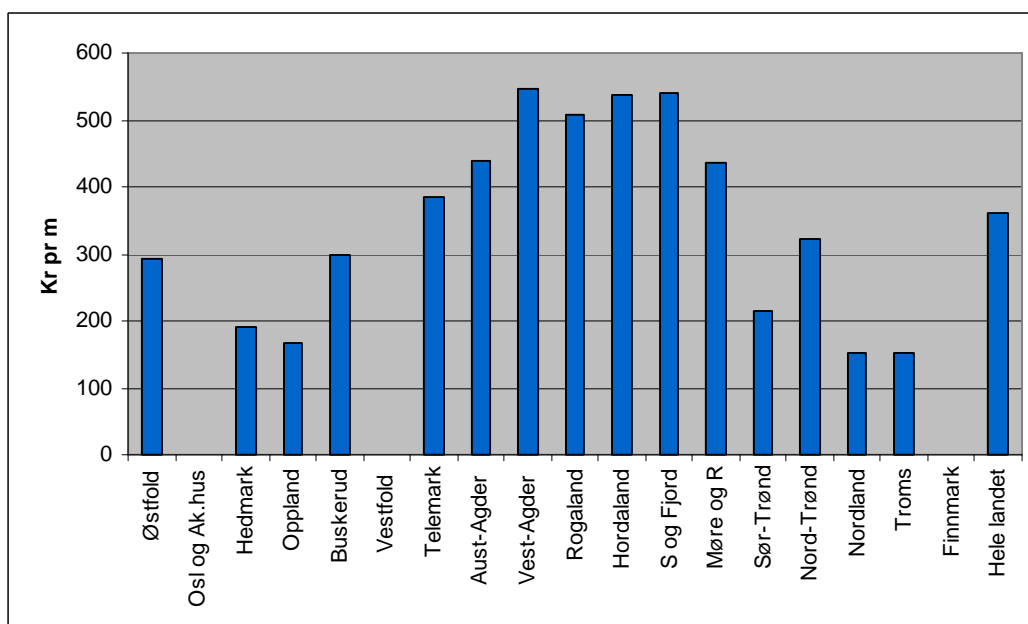
Enda større forskjeller ser vi på kostnader til bygging av vei. Det er nesten 4 ganger så dyrt pr meter å bygge skogsbilvei i Norge som i Sverige og Finland (Figur 2.15). Mye av forskjellen

kan tilskrives topografi og krevende grunnforhold. Noe kan trolig også tilskrives ulik standard på veibygging i de nordiske landene. Uansett er kostnadsforskjellene så store at de klart påvirker skogbrukets lønnsomhet og investeringsmulighet.

Figur 2.15. Kostnader i NOK pr meter vei i de nordiske land i 2005. Kilde: SSB, Skogsstyrelsen, Metla.

I Norge har vi i tillegg store regionale forskjeller som framgår av Figur 2.16. Kostnadene varierer fra ca 150 kr pr m i lavereliggende områder på Østlandet til nærmere 550 kr pr m på Vestlandet.

Figur 2.16. Kostnader i NOK pr meter vei for fylkene i Norge i 2004. Kilde: SSB

Oppsummering - kostnadsnivå:

- Kostnaden for sluttavvirkning er nesten dobbelt så høye i Norge som i Sverige. Det samme forholdet gjelder mellom norske og finske tynningskostnader.
- Også norske plantekostnader pr ha er ca dobbelt så høye som de svenske.
- Det er 4 ganger dyrere å bygge en meter vei i Norge enn i Sverige og Finland.
- Norge har klare kostnadsulempere i forhold til Sverige og Finland både på drifts- og investeringssiden. Årsakene til kostnadsulempene kan være flere:
 - Krevende topografi og store avstander

- Generelt høyt norsk kostnadsnivå
- Lavere fokus på FoU i Norge
- Manglende konkurranse og svakere produktivitet på fra tjeneste- og utstyrsleverandører.
- Betydelige kostnadsforskjeller for avvirking, tynning, skogkultur og veibygging mellom de nordiske landene vil bli en økende utfordring framover. Framtidig potensial må hentes fra tynninger, fra områder langt fra vei, på lavere boniteter og med mindre volum pr arealenhet. Rammebetingelser må tilrettelegges for å kompensere for de høye kostnadene i Norge dersom aktiviteten skal økes.

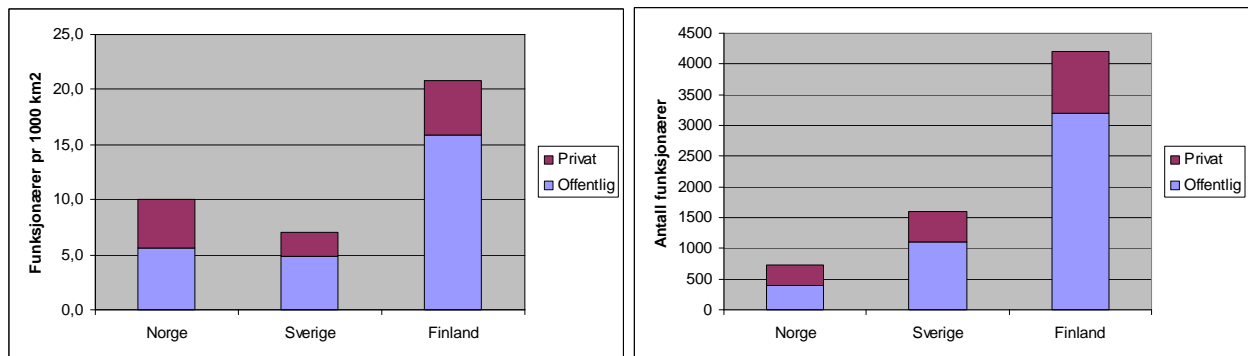
2.1.4 Veiledningstjeneste for skogeieren

Norge	Sverige	Finland
<ul style="list-style-type: none"> ● Ca 400 offentlige funksjonærer rettet mot skog. ● Ca 320 private funksjonærer i skogeierandelslagene. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ca 1100 offentlige funksjonærer rettet mot skog. ● Ca 500 private funksjonærer i skogeierforeningene. ● Ansatte i skogkonsernene omfattes ikke. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Ca 3200 offentlige funksjonærer rettet mot skog. ● Ca 1000 private funksjonærer i skogsvårdsforeningar. ● Antall ansatte i de finske bolagene omfattes ikke.

Rådgivningstjenesten mot enkeltskogeier fra det offentlige er betydelig redusert de siste 15 årene i Norge. Etter overføring av ansvaret fra stat til kommune i 1994 er det nå begrenset oversikt over samlet ressursbruk på området. Hva som benyttes konkret til skogbruksrettet arbeid av årlig rammeoverføring til kommunene på ca 500 mill kr er ikke kjent. Av totalt ca 400 personer på fylkes- og kommunenivået er antall skogengasjerte heller ikke nærmere kartlagt.

Effekten av reduksjonen i Norge er et offentlig apparat som i liten grad har anledning til rådgivning og kontakt med skogeier. Kontroll- og andre forvaltningsoppgaver blir prioritert. Dette skjer parallelt med vesentlige endringer på skogeiersiden. Generasjonsskifter gir nye og unge skogeiere med begrenset kunnskap om skogen og mange skogeiere får et mer perifert forhold til eiendommen ved flytting eller overgang til annet arbeid. Det er på mange av de samme eiendommene det største potensialet for økt avvirking ligger. Norge er i ferd med å bygge ned veiledningsapparatet i en tid hvor behovet for veiledning er økende.

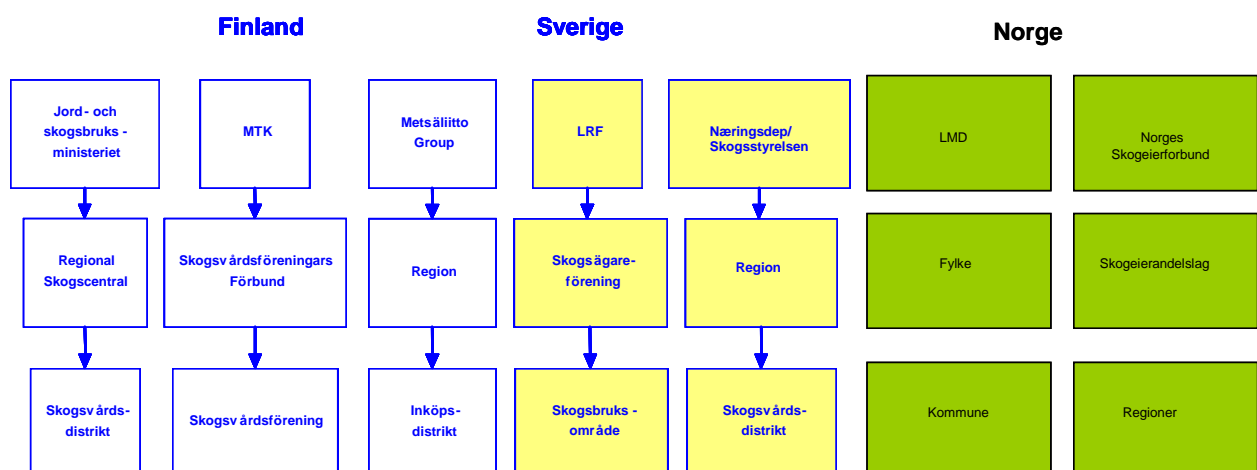
Finland har en tilnærmet lik eiendomsstruktur som Norge. Her er fokus rettet mot veiledning av skogeier med både offentlige og private tjenester. Mens vi i Norge har ca 10 skogfunksjonærer pr 1000 km² produktiv skog er tallet 2,5 ganger høyere i Finland. Figur 2.17 viser at det er den offentlige andelen som er klart størst i Finland. Sverige har tilnærmet samme antall offentlige ansatte som Norge pr 1000 km², men færre private. Dette skyldes trolig at de svenske skogeierforeningene har betydelig lavere markedsandel enn de norske. Mens ca 75% av tømmeret omsettes gjennom norske skogeierandelslag er tallet ca 50% for de svenske. Tall for ansatte i de svenske og finske bolagene inngår heller ikke i materialet.

Figur 2.17. Antall skogfunksjonærer fordelt pr 1000 km² i de nordiske land til venstre. Totalt antall skogfunksjonærer i de nordiske land til høyre Kilde: For Norge: anslag, for Sverige: LRF Skog og Skogforsk, for Finland: Metla og Metsäliitto.

Strukturen på de offentlige og private organisasjonene er i hovedtrekk like for Norge og Sverige, men forskjellige for Finland som vist i Figur 2.18. Alle de nordiske land har en offentlig struktur som starter med et departement og bygger seg ut på flere regionale nivåer. Mens skogen er plassert under eget departement sammen med landbruket i Norge og Finland ligger skogen under Næringsdepartementet i Sverige. Skogbruksforskning ligger i Norge og Finland under det samme departementet som næringsaktiviteten, mens forskningen i Sverige ligger under Jordbruksdepartementet. Mens Sverige og Finland har egne offentlige organisasjoner for skogbruk under departementene, ligger dette i Norge på fylkes- og kommunenivå sammen med landbruket.

Den private organiseringen skiller seg også ut i Finland. Mens skogeierforeningene i Sverige og Norge driver både rådgivning og kjøp og salg av virke er dette delt mellom flere organisasjoner i Finland. MTK er den næringspolitiske delen av det private apparatet. Under MTK ligger skogsvårdsforeningarna. I tillegg til rådgivning i skogskjøtsel og virkeshandel har foreningene offentlige oppgaver finansiert gjennom et skogfondssystem. Det er obligatorisk medlemskap i foreningene og deres virksomhet er regulert i egen lov. Det finske samvirkets virkeskjøp og industrivirksomhet organiseres gjennom Metsäliitto.

Figur 2.18. Offentlig og privat skogorganisering i Norden.

I en tid med færre aktive eiere, generasjonsskifter og gode alternativinntekter bør det vurderes hvordan veiledning av og kontakt med skogeieren kan styrkes. Dette er særlig viktig når vi ser hvor potensialet for økt avvirkning er størst. Dersom det offentlige fortsatt skal bygge ned sitt apparat bør det være aktuelt at oppgavene i økende grad kan løses av private aktører med offentlig finansiering.

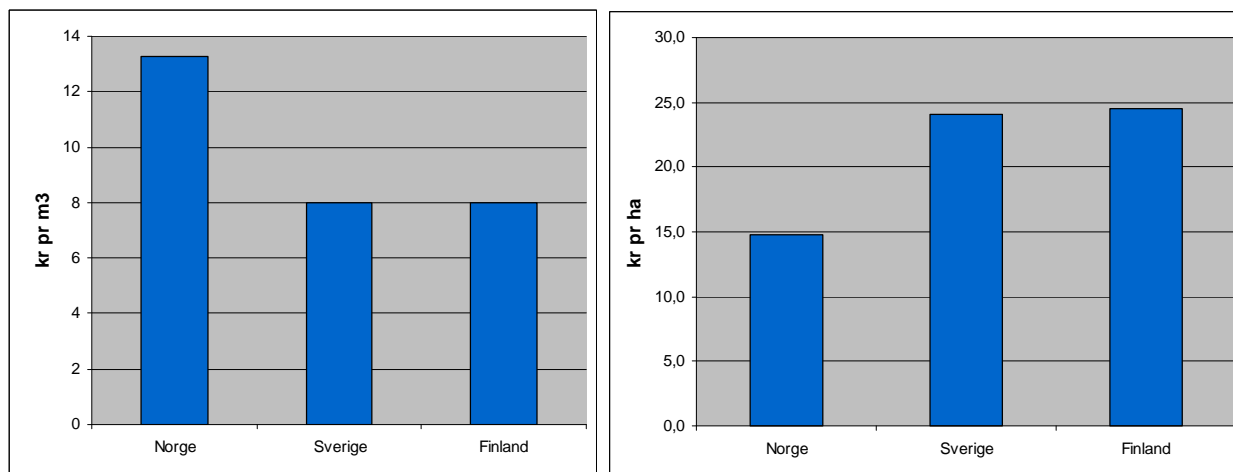
Oppsummering – veiledningstjeneste for skogeieren.

- Det er betydelige forskjeller i hvordan offentlig og privat veiledningstjeneste er organisert mellom de nordiske land. Den offentlige delen er klarere rendyrket mot skog i Sverige og Finland og i sterkere grad koblet med landbruket i Norge.
- Finland bruker klart mest ressurser på veiledning av skogeier med nærmere 25 offentlige og private skogfunksjonærer pr 1000 km². Tilsvarende i Norge er ca 10 funksjonærer. Den offentlige innsatsen på skogfunksjonærer er ca 3 ganger høyere i Finland enn i Norge. Sverige er på tilnærmet samme nivå som Norge mht. offentlig ansatte.
- Det har de siste årene vært betydelig reduksjon i offentlig innsats til veiledning i Norge. Offentlig innsats reduseres samtidig som behovet øker i takt endringer på skogeiersiden. Færre skogeiere er aktive og kompetansebehovet klart økende.

2.1.5 Skogrettet forskning og utdanning

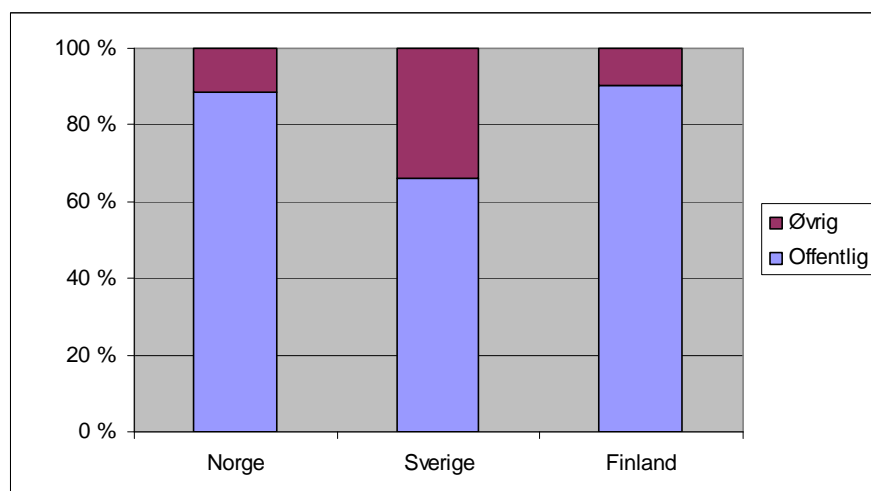
Norge	Sverige	Finland
<ul style="list-style-type: none">• Det ble brukt ca 106 mill kr pr år på skogrettet FoU i 2005.• Størst er INA ved UMB og Institutt for Skog og Landskap	<ul style="list-style-type: none">• Det ble brukt ca 544 mill kr pr år på skogrettet FoU i 2005.• Størst er Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) og Skogforsk	<ul style="list-style-type: none">• Det ble brukt ca 496 mill kr pr år på skogrettet FoU i 2005.• Størst er Skogforskningsinstituttet Metla, Helsingfors og Joensuu universitet.

Med utgangspunkt i tall fra de nordiske forskningsinstitusjonene vises ressursbruk for skogbasert forskning i Figur 2.19. Det brukes ca 13 kr pr avvirket m³ i Norge. Tilsvarende for Sverige og Finland er ca 8 kr.

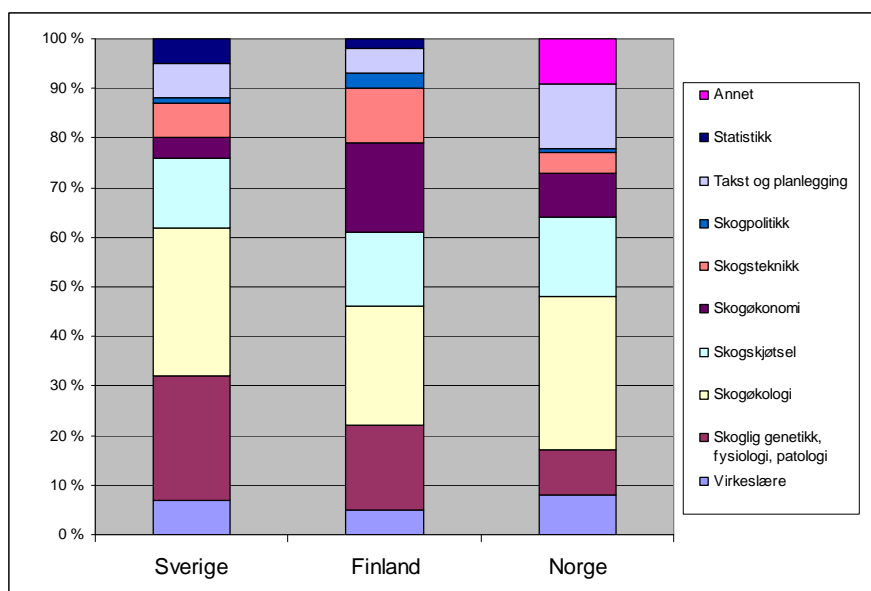
Figur 2.19. Forskningsmidler fordelt pr m³ avvirket tømmer og pr km² produktiv skog for de nordiske land. Kilde: Sverige (SLU og Skogforsk), Finland (Metla, Metsäteho Oy, TTS, PTT og EFI) og Norge (Skog og Landskap og INA-UMB), samtaler og upubliserte notater.

Fordeling av offentlig og privat finansiering av forskningen i de nordiske landene går fram av Figur 2.20.

Figur 2.20. Offentlig og privat finansiering av skogforskning i Norden. Kilde Sverige (SLU og Skogforsk), Finland (Metla, Metsäteho Oy, TTS, PTT og EFI) og Norge (Skog og Landskap og INA-UMB)

Som det framgår av skogbasert forskningsaktivitet i de nordiske landene ligger Norge relativt høyt pr avvirket m³, men lavt pr km². Dette er ikke unaturlig. Små skogland vil ha relativt høye faste kostnader som følge av behov for nødvendig basiskompetanse. Dette gir seg utslag i høye kostnader når de fordeles på små avvirkningsvolumer. Bildet forsterker behovet for nordisk samarbeid på forskningssiden for å utnytte kostbar kompetanse over landegrensene. På finansieringssiden skiller Sverige seg ut med klart høyest privat finansiering med nesten 34% sammenlignet med Norge og Finland som ligger på 10-11% privat eller annen finansiering. Forskningsinnretning mellom landene er illustrert i Figur 2.21.

Figur 2.21. Nordisk forskningsinnretning i 2006. Kilde: Sverige (SLU og Skogforsk), Finland (Metla, Metsäteho Oy, TTS, PTT og EFI) og Norge (Skog og Landskap og INA-UMB).

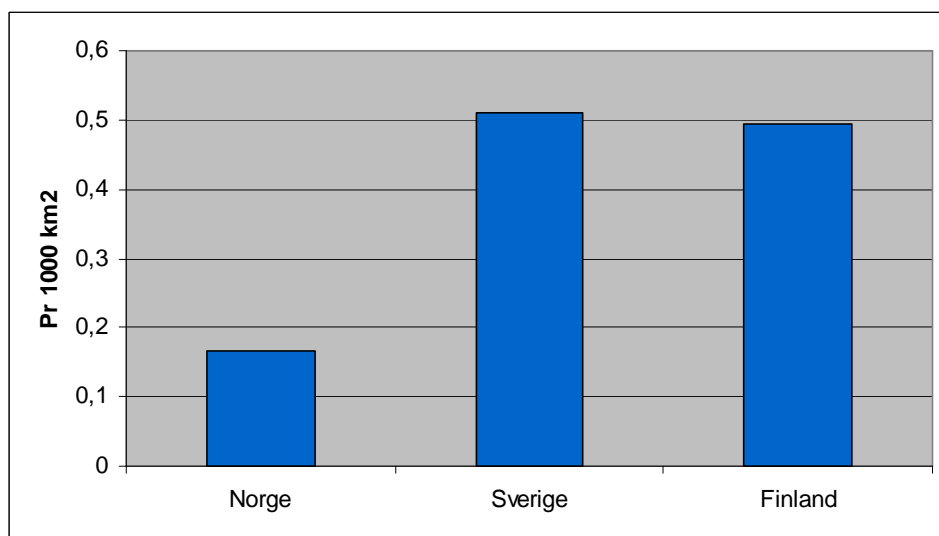
Hovedforskjeller i innretning mellom Skog og Landskap som den klart største aktøren innen skogforskning i Norge og tilsvarende institusjoner i Sverige og Finland synes å være:

- Mindre genetik, driftsteknikk og skogøkonomi i Norge.
- Relativt større andel takst- og planlegging i Norge.

Norge har relativt høy forskningsaktivitet pr avvirket m³ i forhold til våre naboland. Utfordringen synes i større grad enn ressursmangel å være koblingen mellom forskning og næring og næringens bruk av FOU-resultatene. Skogforsk i Sverige gjennomfører store forskningsprogrammer i nært samarbeid med den svenske skognæringen. Dette går også fram av finansieringsmodellen illustrert i Figur 2.20 som i Sverige er basert på nesten 35% privat finansiering. Privat finansiering forutsetter at næringen finner forskningen interessant. Sett i forhold til hovedutfordringer i Norge framover med økt ressursutnyttelse i områder med høye drifts- og transportkostnader samt økt behov for tynning, synes det driftstekniske området lavt prioritert i Norge. Med store negative kostnadsforskjeller innen drift, skogkultur og veibyging er dette viktige områder for forskningsinnsats framover.

Utdanning.

Skogutdanning på høyskolenivå er sterkt redusert de siste årene i alle de nordiske land. Dette gjelder særlig fagutdanning og skogingeniører/skogteknikere. Sverige og Finland har et betydelig antall studenter på gymnasnivå med skogbruksprofil. Antall studenter med slik profil var over 300 i Sverige og over 600 i Finland i 2004. Figur 2.22 viser antall høyskoleutdannede i de nordiske land i 2004.

Figur 2.22. Antall høyskoleutdannede skogbrukskandidater pr 1000 km² produktiv skog i de nordiske land i 2004. Kilde: UMB, Skogsstyrelsen, Metla.

I forhold til utdanning innen skogfag synes norsk skognæring å få betydelige utfordringer hvis utviklingen fortsetter. For å løse framtidige ressurs-, kostnads- og driftsmessige utfordringer for næringen er utdanning en nøkkelfaktor. Arbeid med rekruttering og motivering bør skje i samarbeid mellom næring, myndigheter og kompetanseinstitusjonene.

Oppsummering – skogrettet forskning og utdanning.

- Norge har relativt stor FoU-innsats pr avvirket m³ i forhold til Sverige og Finland. Fordelt på produktiv areal er forskningsinnsatsen lav i Norge.
- Mens svensk skogforskning har ca 66% offentlig finansiering utgjør offentlig finansiering i Norge og Finland ca 90% av samlet finansiering.
- I forhold til de utfordringer næringen står overfor på kostnadssiden er skogøkonomi og driftsteknikk områder som bør prioriteres sterkere framover.
- Interesse blant unge for høyere skogbruksutdanning er lav og høyskolene har svak rekruttering. Hvis utviklingen fortsetter blir de kompetansemessige utfordringene for næringen store framover.

2.2 Manglende investeringer

Norge	Sverige	Finland
<ul style="list-style-type: none">• Det investeres ca 2700 kr pr avvirket ha.• Utviklingen viser reduserte investeringer på de fleste områder.	<ul style="list-style-type: none">• Det investeres ca 3200 kr pr avvirket ha.• Utviklingen viser stabile eller økende investeringer på de fleste områder.	<ul style="list-style-type: none">• Det investeres ca 3400 kr pr avvirket ha.• Utviklingen viser stabile eller økende investeringer på de fleste områder.

2.2.1 Skogkultur

I Norge har investeringer til skogkultur vist fallende tendens fra tidlig på 90-tallet med en tilnærmet halvering fra 350 mill kr i 1990 til ca 170 mill kr i 2005 (Figur 2.23). Reduksjonen kan skyldes mindre avvirkning med redusert behov for skogkultur eller svakere lønnsomhet i næringen. Noe kan også skyldes myndighetenes reduserte støtte til skogkulturtiltak.

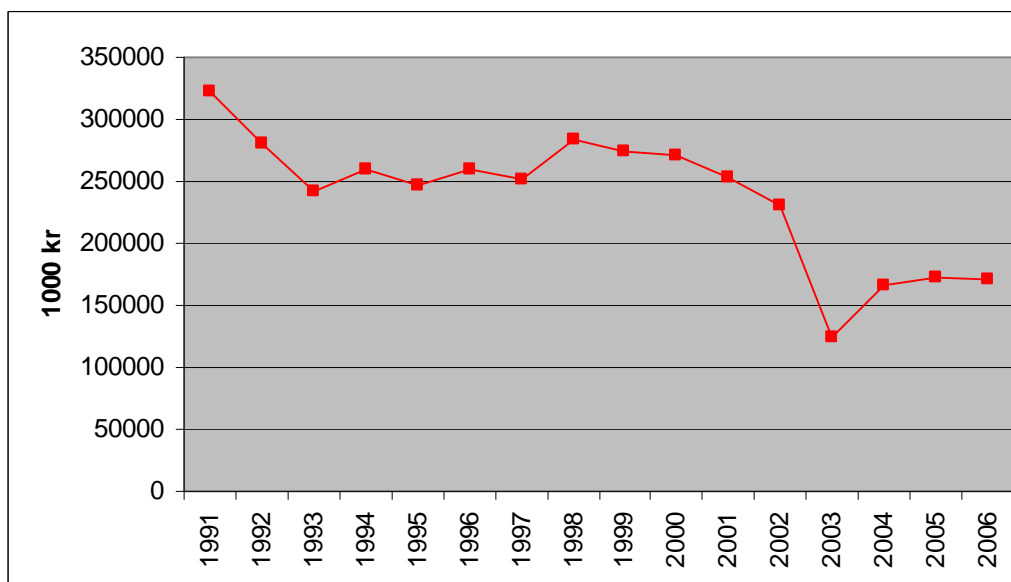
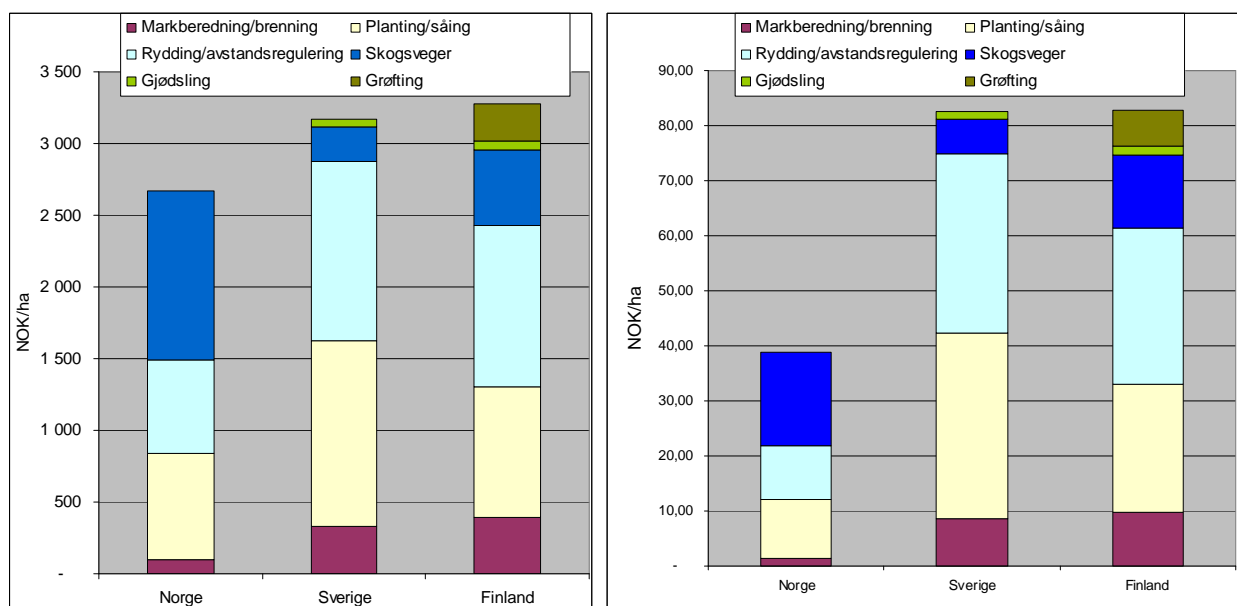

Fig 2.23. Utvikling av samlede investeringer i skogkultur fra 1991-2005 i Norge. Kilde: SSB skogstatistikk 2006.

Vi ser en annen utvikling i våre naboland som gjennom samme periode har opprettholdt et høyt investeringsnivå til skogkultur. Investert beløp pr ha for aktuelle skjøtselstiltak går fram av Figur 2.24.

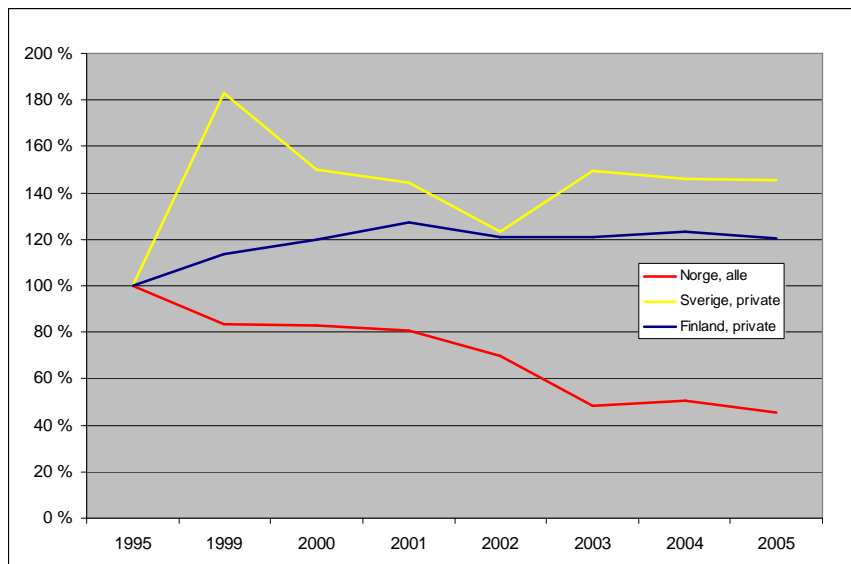

Figur 2.24. Gjennomførte investeringer pr ha avvirket areal til venstre og pr ha produktivt areal til høyre i de nordiske land. Kilde SSB, Skogsstyrelsen og Metla.

I Sverige investeres det for ca 3200 kr pr avvirket ha mot 3400 kr i Finland og ca 2700 kr i Norge. Norge markebereder, planter og avstandsregulerer for ca 1500 kr pr ha. Dette er tilnærmet det halve beløpet av hva som brukes i Sverige på samme tiltak. Av små samlede investeringer i Norge brukes nesten 45% til vei mens tilsvarende andel i Sverige er 8% og i Finland 15%.

Ikke alle investeringer er knyttet til avvirkning og m3. Ser vi på investeringskostnader fordelt på samlet produktivt areal blir store forskjeller synlige mellom landene. Norge investerer under halvparten av Sverige og Finland. For markberedning, planting og avstandsregulering investerer svenske skogeiere 3 ganger så mye som norske.

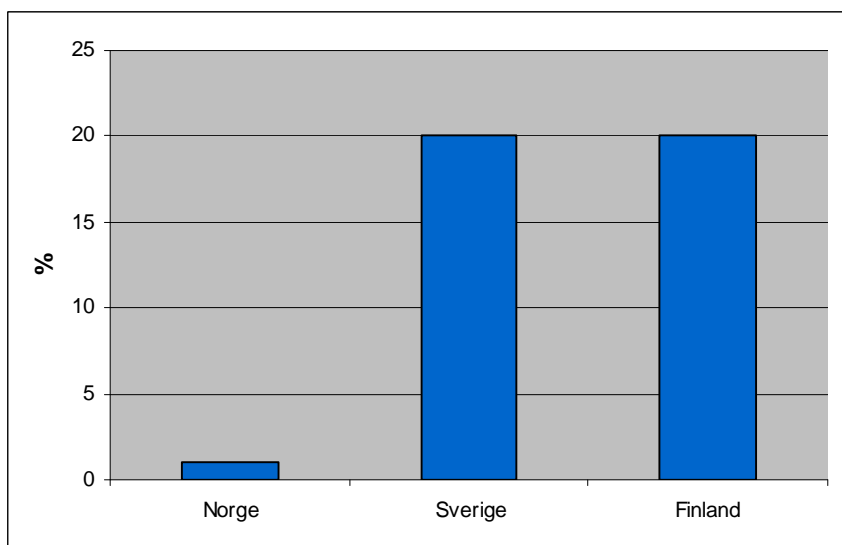
Utviklingen i plantet areal for de nordiske land framgår av Figur 2.25. Det er en klar tendens til lavere investeringer i Norge i forhold til Sverige og Finland. I Norge er planteaktiviteten tilnærmet halvert fra 1995 til 2005. Sverige og Finland har i samme periode økt aktiviteten med 20-40%.

Figur 2.25. Relativ utvikling i planteaktivitet i de nordiske land med utgangspunkt i 1995. Kilde: SSB, Metla og Skogsstyrelsen.

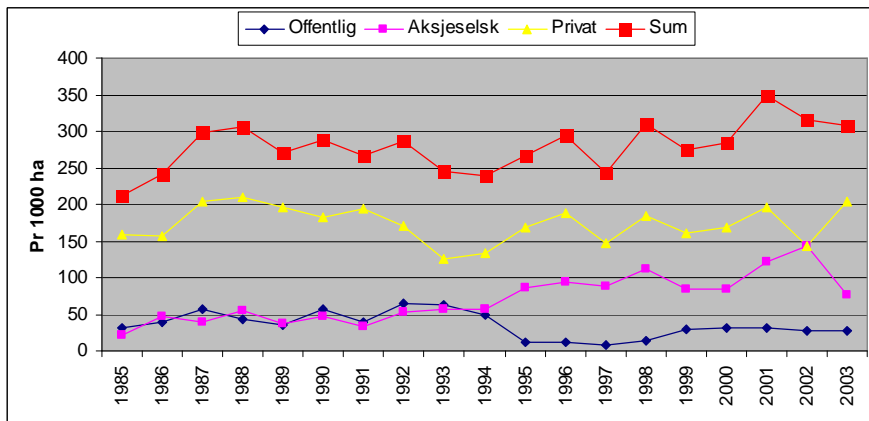
2.2.2 Tynning

I Norge har tynningsaktiviteten vært på et lavt nivå de siste 15 årene. Årsaken er trolig en kombinasjon av manglende avsetningsmuligheter, lav pris og høye kostnader.

Figur 2.26. Tynningsandel i % av samlet avvirkning i de nordiske land. Kilde: Egne anslag, Skogsstyrelsen, Metla.

I våre naboland har utviklingen vært en annen med stor vekt på tynning. Her utgjør tynningsvolumet i overkant av 20% av samlet avvirkningsvolum og aktiviteten siste 20 årene har vært økende som vist i Figur 2.27.

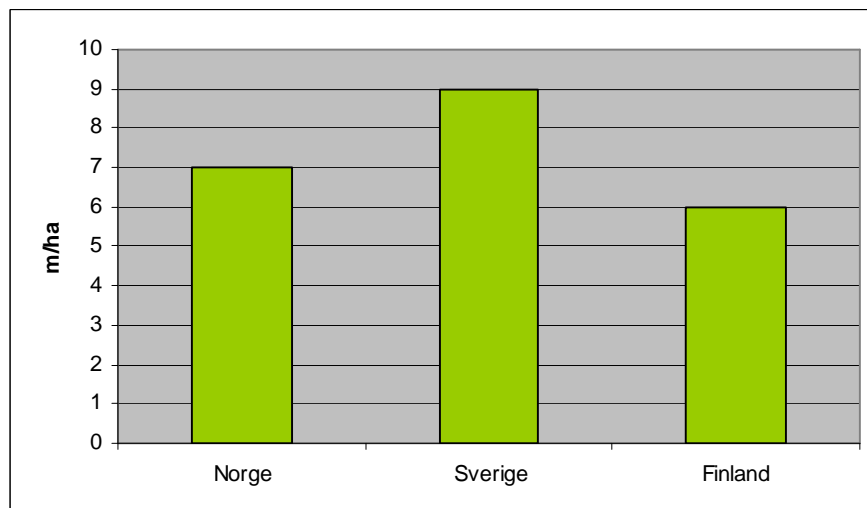

Figur 2.27. Tynningsareal i 1000 ha pr år i Sverige for ulike eiergrupper. Kilde: Skogsstyrelsen.

Bildet er i ferd med å endre seg regionalt i Norge. Økt etterspørsel og innføring av stimulerende tiltak i skogeierandelslagene har de siste årene ført til økt aktivitet flere steder. Til tross for tiltakene utgjør tynningsvolumene i Norge fortsatt en marginal andel av samlet avvirkning. Økt avvirkning i Norge vil forutsette økte volumer fra tynning. Forutsetningen for dette er bedre økonomi gjennom reduserte kostnader, økte priser eller stimulerende tiltak rettet mot skogeierne.

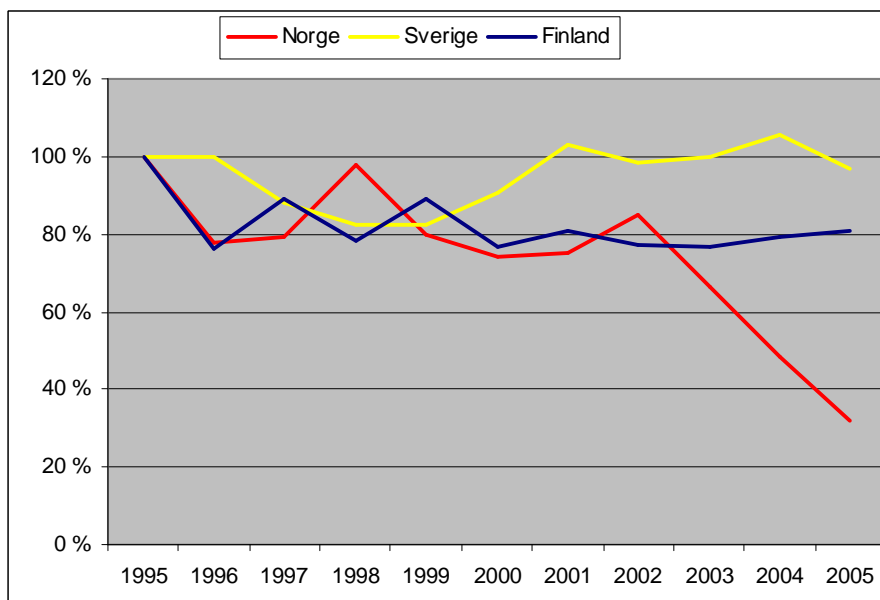
2.2.3 Skogsbilveier

I Norden har Sverige størst veitetthet på ca 9 m/ha fulgt av Norge med 7 og Finland med 6 (Figur 2.28). For Sveriges del kan høyere veitetthet forsvares med bedre lønnsomhet og dermed bedre investeringsmuligheter i skogbruket. Noe av årsaken til høy tetthet er trolig også lavere standard på en del av veinettet. Lavere standard gir lavere veikostnad og samtidig lavere driftskostnader. I Norge har vi hatt en filosofi om at "det aldri kan bygges for god vei". En slik filosofi gir god kvalitet på veiene, men høyere investeringskostnader og driftskostnader som følge av lavere veitetthet. I tillegg har vi store regionale forskjeller i Norge. Mens skogstrøkene på Østlandet har veitetthet over det svenske snittet har kyststrøkene og industrifjerne deler av innlandet betydelig lavere tetthet, ned mot 4 m/ha.

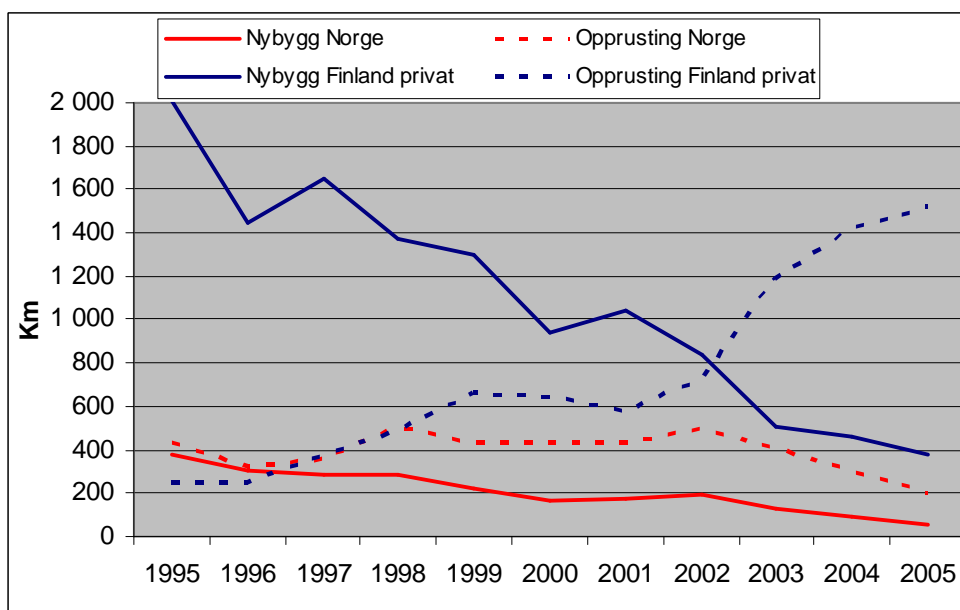
Figur 2.28. Veitetthet for skogsbilveier i Norden i m/ha. Kilde: SSB, Skogsstyrelsen, Metla.

Utviklingen fra 1995 til 2005 viser at Sveige i grove trekk har opprettholdt nivået på nybygging og at Finland har hatt et stabilt nivå på ca 80% av 1995-nivå. For Norge er utbyggingen klart redusert fra 2002 (Figur 2.29).

Figur 2.29. Utvikling i skogsveibygging med 1995 som basisår. Kilde: SSB, Skogsstyrrelsen og Metla.

I Figur 2.30 er all norsk vegbygging og opprustning sammenlignet med tilsvarende for privatskogbruket i Finland. For Finland viser utviklingen klart lavere nybygging og sterk økning i opprustning. Begge aktiviteter er klart redusert i Norge i det samme tidsrommet.

Figur 2.30. Opprustning og nyanlegg for veier i Norge og for privatskogbruket i Finland. Kilde: SSB og Metla.

Norge har fortsatt mange områder med lav veitetthet, ofte i områder med stort avvirkningspotensial. Økt veibygging vil være et aktuelt tiltak for å utnytte ressursene. Samtidig ser vi at veibygging allerede står for nærmere 45% av samlede investeringer pr ha, og at kostnaden ved veibygging i Norge er svært høye sammenlignet med våre nordiske naboland.

Oppsummering – investeringer

- Norge har hatt klart fallende investeringer innen skogkultur siden tidlig på 90-tallet og for veibygging siden tidlig på 2000-tallet. Investeringer i skogkultur er tilnærmet halvert de siste 15 årene fra et samlet nivå på ca 350 mill kr tidlig på 90-tallet.
- I Norge investeres ca 2700 kr pr avvirket areal eller ca 85% av tilsvarende svenske investeringer. Aktiviteten innen skogkultur er reelt sett enda lavere i Norge fordi kostnadsnivået er betydelig høyere enn i våre naboland.
- Norge bruker ca 45% av samlede investeringer på vei mot tilsvarende andel på hhv 8% og 15% i Sverige og Finland.
- I Sverige og Finland utgjør tynningsvolumet ca 20% av samlet volum og bidrar i tillegg til bedre framtidsskog. I Norge utgjør tynning foreløpig bare marginale volumer selv om aktiviteten lokalt er på vei opp.
- Lave norske investeringer bidrar på kort sikt til å holde lønnsomheten oppe i skogbruket, men vil på lang sikt redusere lønnsomheten ved lavere volum og kvalitet på framtidsskogen.
- Norge har en utvikling mot reduserte investeringer i viktige skjøtselstiltak og veibygging og lavere investeringsbeløp pr ha i forhold til Sverige og Finland. Dette har skjedd i en tid hvor mye av avvirkningen i Norge har vært rettet mot områder med kort avstand, enkel tilgjengelighet og relativ god lønnsomhet. Potensialet for økt avvirkning ligger i områder med høyere drifts- og transportkostnader, lavere kvalitet og lavere lønnsomhet. Realisering av dette potensialet vil forutsette økte markedspriser, klart reduserte kostnader eller rammebetingelser som gir grunnlag for avvirkning og nye investeringer.

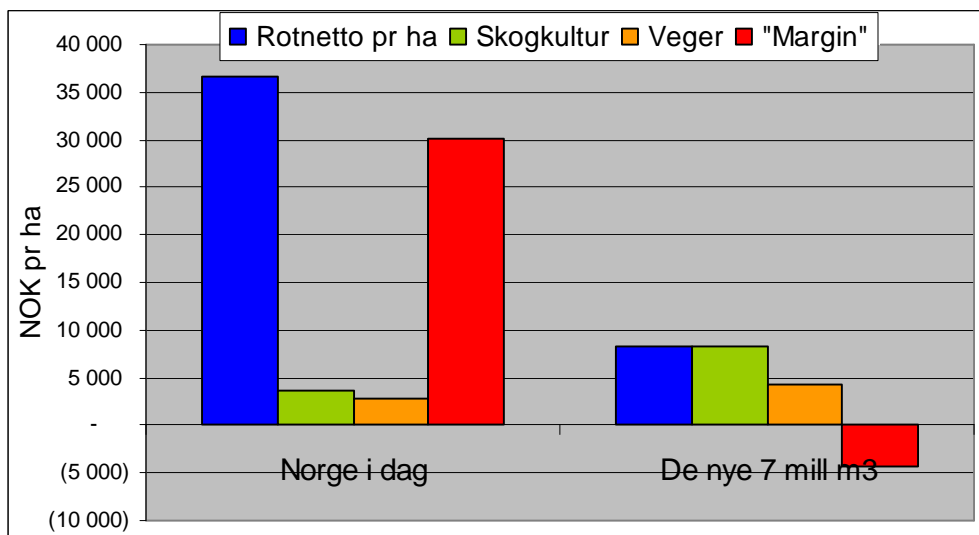
2.3 Oppsummering av hovedutfordringer for norsk skogbruk

For å illustrere hovedutfordringene for norsk skogbruk er det i Figur 2.31 gjort vurderinger av rotnetto og margin etter skogkultur og veibygging for dagens avvirkning og for avvirkning av ”nye” 7 mill m³, tilsvarende en dobling av avvirkningen. Økt avvirkning forutsetter at nye områder gjøres tilgjengelig. Dette er områder i innlandet og ved kysten som ofte vil ha lang driftsveilengde, lang transportavstand, lavere kvalitet og lite volum pr ha.

Det er lagt inn følgende forutsetninger for avvirkning av nye 7 mill m³:

- Tømmerverdien er redusert med 40% som følge av lavere volum pr ha. Det er tatt utgangspunkt i 123 m³ pr ha mot dagens avvirkning på 206 m³ pr ha. Det er ikke redusert for sannsynlig kvalitetsreduksjon.
- Driftskostnadene er økt med 25% som følge av redusert tilgjengelighet på virket.
- Investeringskostnadene er satt lik de svenske, dvs. økt fra 2700 til 3200 pr ha.
- Veinvesteringene er økt med 50% som følge av at tømmeret hentes ut i vanskelig tilgjengelig terreng
- Prisnivået på tømmer er det samme. Det forutsettes at avvirkningsøkningen ikke påvirker innenlandsk prisnivå.

Figuren viser at rotnetto og margin etter skogkultur og veier med de forutsetninger som er satt vil falle betydelig. Rotnettoen faller til under 10 000 pr ha og marginen etter investeringer i skogkultur og veier blir negativ.

Figur 2.31. Rotnetto og margin etter investeringer ved dagens avvirkning og ved avvirkning av 7 mill nye m³ i Norge. Kilde: Egne anslag.

Etter gjennomgang av skogbruket i Norge og sammenligning av relevante forhold i Sverige og Finland bør framtidige rammebetingelser ta utgangspunkt i følgende hovedutfordringer for norske skogbruk:

- Dagens lønnsomhet i norsk skogbruk er god som følge av høyt volum pr ha og underinvestering i skogkultur og veibygging. Det er lave investeringer i dagens skogbruk tross god lønnsomhet.
- Norge har høyt kostnadsnivå for drift, skogkulturtiltak og veibygging. Lave veiinvesteringer øker kostnader til drift og skogkultur. Manglende skogkulturinvesteringer gir en framtidsskog med lavere volum og kvalitet.
- Økt potensial for avvirkning framover ligger først og fremst på arealer med furu og lauv i indre strøk av Sør-Norge med lenger veiavstand, bratt terreng og svakere bonitet. Ved økt avvirkning vil lønnsomheten pr ha falle dramatisk som følge av lav volumtetthet og høye kostnader.
- Det er behov for betydelige veiinvesteringer for å få tilgang til de "nye" arealene. I tillegg er det behov kompetanse og et driftsapparat egnet for drift i bratt terreng.
- Betydningen av skogbruksinntekt som supplement til annen inntekt på kombinasjonsbruk avtar. Det blir færre jordbrukseiendommer i drift, og en økende del av inntekten hentes utenfor eiendommen. I Norge må en skogeier ha dobbelt så stort skogareal som i Finland og 50% større areal enn i Sverige for å oppnå gjennomsnittlig lønnsinntekt. Gapet mellom skoginntekt og lønnsinntekt er økende og sterkest i Norge.
- Apparatet for veiledning av skogeieren er de siste 15 årene redusert. Behovet er imidlertid økende fordi nye generasjoner skogeiere har et mer distansert forhold til skog og egen eiendom samtidig som mulighetene for alternativ inntekt er god.
- Skogrettet forskning er godt finansiert pr m³, men svakt finansiert pr produktivt skogareal. Sett i forhold til Sverige er Norge dominert av offentlig finansiert forskning. Utfordringene på dette området ligger i tettere kobling mellom næring og forskning og forskningens innretning mot områder av interesse og betydning for skogbrukets økonomi. Det vil i tillegg være viktig med nordisk samarbeid for å utnyttet kostbar spisskompetanse på tvers av landegrensene.
- I Norge er det betydelige arealer som kunne tynnes hvis økonomien hadde vært bedre. Med tilsvarende tynningsandeler som i Sverige og Finland kunne tynningsvolumet i Norge utgjøre 1-1,5 mill m³. Dette forutsetter lavere kostnader, tilpasset logistikk og/eller stimulerende tiltak mot skogeier.

3. Rammebetingelser

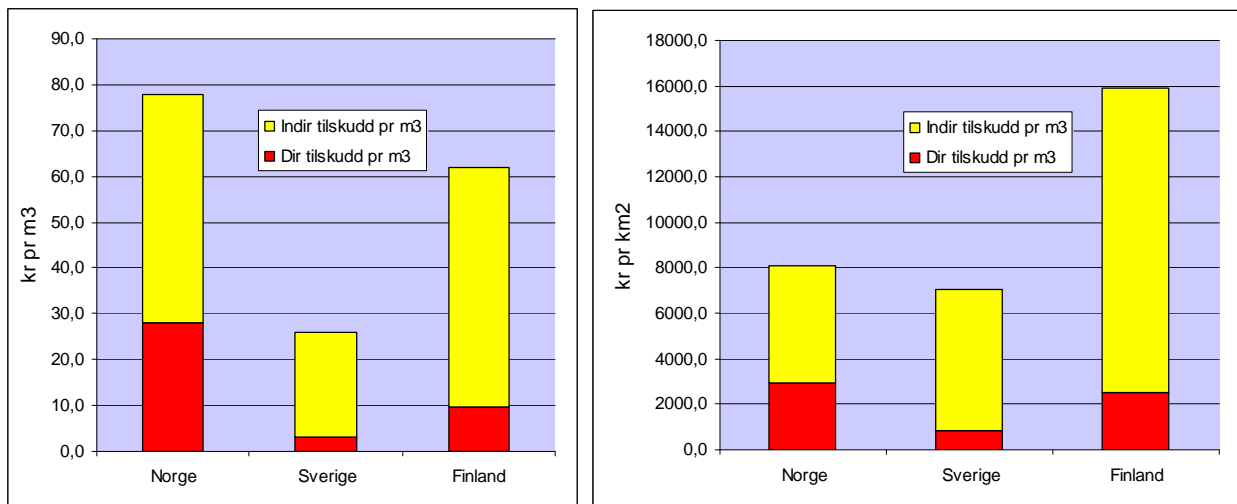
Næringspolitiske virkemidler omfatter både generelle virkemidler, som griper inn i næringslivets generelle rammevilkår, og virkemidler som er rettet mot én spesiell næring. Generelle rammebetingelser omfatter faktorer slik som den generelle økonomiske utviklingen i samfunnet, som påvirker kostnadsnivå for innsatsfaktorer og lønninger. For enkelt næringer er det viktig at norsk næringspolitikk harmonerer med næringspolitikken i de viktigste utenlandske konkurrentene. Næringspolitiske prinsipper og generelle rammebetingelser er behandlet i Størdal, m.fl (2006).

I dette kapitlet tar vi for oss overføringer og tilskudd til skogbruket, lover og regler som har stor betydning for næringen, samt skatte- og avgiftssystem for skogbruket i de tre landene.

3.1 Overføringer og tilskudd

Nivå og utvikling i tilskudd til skognæringen er forskjellig mellom de nordiske land. Mens Finland har opprettholdt et stabilt støttenivå over flere år har Sverige kuttet kraftig i sine tilskudd etter omlegging av skogpolitikken i 1993. Etter 1993 har Sverige avregulert lovverket, framhevet skogeierens frihet under ansvar, kuttet tilskudd og avviklet skogavgiftsordningen. Norge har Nordens høyeste støttenivå både direkte og indirekte. Figur 3.1 viser samlede tilskudd til skognæringen i de nordiske landene i 2005. Her er tilskuddene inndelt i:

- Direkte tilskudd som omfatter:
 - Tilskudd til investeringer i skogbruket, skattefordel med skogavgift, nærings- og miljøtiltak, verdiskapingsprogrammer
- Indirekte tilskudd omfatter:
 - Offentlig rådgivning og forvaltning
 - Offentlig finansiert FoU

Figur 3.1. Samlede tilskudd til skognæringen pr m³ avvirket tømmer til venstre og pr km² produktiv skog til høyre for de nordiske landene i 2005. Kilde: LMD, Skogsstyrelsen og Metla.

Norge har ca 28 kr i direkte støtte pr avvirket m³ mot Finlands 10 og Sveriges 3. Indirekte støtte utgjør ca 51 kr pr m³ i Norge, 23 kr i Sverige og 53 kr i Finland. Indirekte støtte utgjøres i hovedsak av offentlig FoU-finansiering og offentlig ansatte med rådgivnings- og forvaltningsoppgaver. Ser vi på tilskuddene fordelt på produktivt skogareal utjevner bildet seg noe. Dette skyldes Norges relativt lave avvirkning i forhold til produksjonsarealet. Tilskuddene fordeles på få m³ i Norge.

Følgende hovedposter er tatt med:

	Direkte tilskudd	Indirekte tilskudd
Norge	<ul style="list-style-type: none"> Nærings- og miljøtiltak 95 mill kr Skogbruksplanlegging 38 mill kr Bioenergi 18 mill kr Verdisk.tiltak 39 mill kr. Skogavgift med kr 20 mill 	<ul style="list-style-type: none"> Offentlig forvaltning med 400 personer a kr 700 000= kr 280 mill Offentlig FoU kr 94 mill.
Sverige	<ul style="list-style-type: none"> Bevaring av natur- og kulturverdier 190 mill kr 	<ul style="list-style-type: none"> Offentlig forvaltning med 1100 personer a kr 700 000= kr 770 mill Offentlig FoU med kr 360 mill
Finland	<ul style="list-style-type: none"> Støtte til ungskogpleie 248 mill, foryngelse 80 mill, grøfting 96 mill, veibygging 56 mill, div 27 mill. Til sammen 507 mill kr 	<ul style="list-style-type: none"> Offentlig forvaltning med 3200 personer a kr 700 000= kr 2240 mill Offentlig FoU med kr 448 mill.

Mens Finland har flere støtteordninger rettet mot produksjonsøkende tiltak og investeringer, har Norge fokusert på nærings- og miljøtiltak og skogbruksplanlegging. Sverige har kun direkte støtte til bevaring av natur og – kulturverdier og ingen rettet mot produksjon eller investeringer.

3.2 Lover og regler

I samtlige land fungerer skogloven som viktig fundament for næringsutøvelsen.

Tabell 3.1. Viktige forhold ved skogloven sammenlignet mellom de nordiske landene:

Skogbruksloven	Norge	Finland	Sverige
Plikt til å anlegge ny skog.	Etter sluttavvirking	Etter foryngelsesavvirking	Utnyttet areal og ikke tífredsstillende skog
Tidsfrist for foryngelsestiltak	3 år. (dersom forsvarlig 5 år)	5 år	3 år
Forutsetninger for sluttavvirking (foryngelsesavvirking)	Det skal tas hensyn til fremtidig produksjon	Minimumsalder eller minimumsdimensjon eller spesielle hensyn	Minimumsalder eller forpliktelse om å anlegge ny skog
Høyeste tillatte areal for sluttavvirking (foryngelsesavvirking)	Det skal tas hensyn til fremtidig produksjon	Ingen begrensninger	Begrensninger på eiendommer over 50 ha
Avvirking i vernskog.	Etter tillatelse	Etter tillatelse	Etter tillatelse
Edelløvsskog	Bestemmelser finnes	Ingen bestemmelser	Bestemmelser finnes
Insektangrep	Bestemmelser finnes	Bestemmelser finnes (egen lov)	Bestemmelser finnes
Avvirking på impediment	Ikke nevnt	Tillatt	I prinsipp forbudt
Hensynskrevende biotoper.	Refererer til Levende Skog-standard	Uttømmende liste i Skogslagen	Eksempelliste og allmenne råd
Plikt til å unngå skader på grunn av skogbruksaktivitet.	Rydding av hogstavfall fra bekker og stier. Kjøreskader skal utbedres	Skader på bestand og terreng skal unngås	Skal unngås på mark og i vann
Skogsbilvegbygging	Etter tillatelse fra kommunen	Begrensninger i særlig viktige livsmiljø.	Etter tillatelse fra kommunen
Frist for melding om avvirking.	Kan pålegges av kommunen på 3 uker.	2 uker. All avvirking	6 uker (bare sluttavvirking)
Skogs- og miljøoversikter.	Skogeier skal kunne redegjøre for miljøhensyn, og registrering forutsetning for avvirking	Ingen bestemmelser	Obligatorisk for enheter over 10 ha
Forhåndsvedtak på om avvirking er lovlig.	Kan begjæres	Kan begjæres på særlig viktige livsmiljøer (biologisk viktige arealer)	Kan begjæres
Sikkerhet for foryngelsestiltak	Pliktig avsetning til skogfond	Mulig hvis foryngelsesplikt tidligere er forsømt	Mulig ved store foryngelsesforpliktelseser
Strafferamme	Inntil 1 års fengsel	Inntil 2 års fengsel	Inntil 6 mnd fengsel

Det er ikke veldig store forskjeller på skoglovgivningen de tre landene. Det er ikke gjort vurderinger av eventuelle forskjeller i praktiseringen av loven.

Sammenlignes den finske og svenske skogbruksloven er det flest reguleringer i den finske. For eksempel begrenses det areal som tillates foryngelsesavvirket i Sverige ut fra at andelen

av hogstflater og ungskog ikke skal overskride en gitt andel av eiendommens totalareal. For eiendommer mellom 50 – 1.000 ha skal hogstflater og skog yngre enn 20 år ikke overskride 50% av eiendommens areal. Meldingsfrist for sluttavvirking er i Finland 2 uker og i Sverige 6 uker. I Sverige skal det til hver eiendom være en ”Skogs- og miljøredovisning” (SMÖR).

De bærende skogpolitiske hensyn i Sverige og Finland uttrykt i skogbruksloven er langsiktig skogbehandling som gir god avkastning samtidig som det tas hensyn til skogens biologiske mangfold og allmenne samfunnsinteresser.

I tillegg til skogloven berøres skogbruket i Norge av flere lover, reguleringer og forskrifter. Dette er: Konesjonslov, Odelslov, Arbeidsmiljølov, Friluftslav, Lov om motorferdsel i utmark, Skatteloven, Regnskapsloven, Lov om merverdiavgift, Plan- og bygningsloven, Naturvernloven, Viltloven, Levende skog, MiS, Forskrift om skogfond, Forskrift om bærekraftig skogbruk, Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket, Forskrift om tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer, Forskrift om saksbehandling mv. i kommunen i saker etter konsesjonsloven, jordloven, odelsloven og skogbruksloven.

Kommune og Fylkeskommune kan også med hjemmel i lover og forskrifter gi retningslinjer og pålegg på utøvelsen av skogbruk lokalt.

Hver for seg er ikke lover og forskrifter som angår skog og skogsdrift spesielt krevende, men summen kan for den enkelte skogeier oppfattes som komplisert. Summen av lover, forskrifter og krav forutsetter ny kompetanse hos skogeierne. For skogeiere med lav inntekt fra skogen bidrar dette trolig ikke til økt engasjement og utnyttelse av eiendommens ressurser.

Det er relativt stor forskjell på reglene rundt omsetning av skogbrukseiendom i de tre landene. Norge har flest reguleringer og Finland færrest.

	Finland	Sverige	Norge
Eiendomsomsetning	Fritt.	Jordforvärvsloven. (Regional regulering av kjøpstillaelse). Fastighetsbildningslagen. (Skal motvirke oppdeling av eiendommer)	Odelslov. Konesjonslov.

3.3 Skatter og avgifter

Tabell 3.2. Grov oversikt over skattemessige forskjeller mellom de nordiske landene.

	Finland	Sverige	Norge
Selskapsskatt	26 %	28 %	28%
Kapitalinntekt	28 %	30 %. Rentefordeling klyver inntekten i næring hhv til kapitalbeskatning og inntektsbesk.	28% (Skjermingsfradrag)
Næringsinntekt skog	Betraktes som kapitalinntekt. Se over.	All næringsvirksomhet under ett. Progressiv beskatning med marginalskatteeffekt	Næringsinntekt skattes sammen med øvrige inntekter (personinntekter). Toppskatt. Gjennomsnittsligning.
Arv og gave, skogseiendom	Ja, iht reell verdi.	Ja, beregningsgrunnlag er substansverdi redusert med 30%.	Ja, bunnfradrag på 250.000,-.
Mva	22 %	25 %	25%
Salgsgevinst	Ja, kapitalinntekt 28 % Lettelser ved eierskap over 10 år.	Ja, kapitalinntektsskatt på 90 % av gevinsten	Inntektsskatt på salgsgevinst. Unntatt familieoverdragelser.
Salgsomkostninger	4 % av handelsværdet	1,5 % (fysiske personer) 3,0 % (juridiske personer)	Dokumentavgift 2,5%
Mulighet for inntektsreguleringer	Skogsfradrag Avskrivninger Utgiftsavsetninger og skadeavsetninger Periodisering (fremføring) 15% av kapitalinntekten.	Betalingsplan (deling av inntekter over år) Avsetning til fremtidig kultur Skogkonto Rentefordeling Skogsavdrag Periodiseringsfond Ekspansjonsfond Avskrivninger Ersättningsfond Pensionssparande	Skogavgift (skattefordel) Avskrivninger Utgiftsfradrag Gjennomsittsligning Framskrivning av "negativ" personinntekt.

Skattesatser mv er relativt like mellom landene. Unntak:

- I Finland beskattes skogbruksinntekt (netto) som kapitalinntekt sammen med øvrige kapitalinntekter (renter etc). Skattetrykket på skogbruksinntekten er dermed vesentlig lavere enn på lønnsinntekt. (Ca 10 – 12%).
- I Sverige er det skille mellom aktiv og passiv næringsvirksomhet med skille på 1/3 av årsverket hvor det er skattemessig fordelaktig å være aktiv.

Innstillingen fra Norges Skogeierforbund (NSF) sitt skatteutvalg av 2006 påpeker følgende forhold som viktige:

- Regler for reinvestering i annen næring på linje med hva som gjelder aksjeselskaper (28%).
- Innføre skogbruksfradrag på 20.000 + 10% av næringsinntekt, oppad begrenset til 40.000.
- Skogfondsordning justeres slik at det åpnes for å nytte skogfondsmidler til annen eiendomsbasert næring.

Forslag fra Norges Skogeierforbund sett i forhold til svenske regler:

- Svenskenes ekspansjonsfond gir mulighet for avsetning med 28% skatt til framtidig ekspansjon eller resultatregulering.
- Grunnavdrag og jobbavdrag av aktiv næringsinntekt.
- Skogskonto som er rentebærende, men som ikke gir skattefordeler ved bruk av midlene.

Forslag fra Norges Skogeierforbund sett i forhold til finske regler:

- Finnens skogsinntekt beskattes som kapitalinntekt med 28%.
- Deler av anskaffelsespris på ny skog gir reduksjon i skatt.

Oppsummering/vurdering – rammebetingelser

- Norge har et høyt direkte og indirekte støttenivå sett i forhold til våre naboland. Norge har en støtteprofil mot nærings- og miljøtiltak og skogbruksplanlegging. Finland har mer støtte direkte mot produksjonsøkende tiltak. Sverige har nesten ikke overføringer til skogbruket.
- Det er tidligere i rapporten påpekt at avvirkningsnivået henger sammen med skogens reduserte betydning for stadig flere. Skogeieren forholder seg trolig til den samme virkelighet som øvrige husholdninger hvor endringer i lånerente og energipriser påvirker privatøkonomien mer enn små justeringer i skattetrykket fra år til år.
- Et enkeltlement som vil virke positivt på avvirkning er skogfradrag. Det vil si et bunnfradrag i skogbruksinntekten før beskatning. Dette vil i størst grad motivere de mindre skogeiere med lav avvirkning.
- Dersom en skattlegger skogbruksinntekt som kapitalinntekt som i Finland vil en, foruten en gunstigere beskatning av skogbruksinntekt, også skjerme skogbruksinntekten for marginalbetraktninger i forhold til varierende øvrige inntekter. Mange av de mindre skogeierne betrakter trolig skogbruksinntekten ”på toppen” av øvrig inntekt og ikke ”på bunnen” som det inntektsmessige fundament.
- Reduserte investeringer i skogkultur og veier henger trolig sammen med skogbrukerens vurdering av skogbruksinntektens betydning for familieinntekten. Ved å øke betydningen av skogbruksinntekten vil dette også øke investeringsnivået. Den mest effektive skattemessige ordningen for økte investeringer er trolig skattefritaket for bruk av skogfondsmidler til investeringer. Ordningen henger nøye sammen med omsetningen av skogsvirke, og en økning i avsetningsmuligheten til skogfond vil øke tilgjengelige midler til investeringer. En økning av avsetningssatsen fra 40 til 80% vil i praksis muliggjøre avsetning av hele rotnettoen til skogfond.

4. Ambisjoner fra næring og myndigheter i Norge, Sverige og Finland

Norge	Sverige	Finland
<ul style="list-style-type: none"> Næringen har klare nasjonale ambisjoner på prioriterte verdiskapingsområder, men ikke på produksjon eller avvirkning. Myndighetene støtter næringens ambisjoner, men har ikke vedtak på de samme ambisjonene. 	<ul style="list-style-type: none"> Næringen har egne ambisjoner mot 2010, men de er lite konkrete. Myndighetene har ikke formulerte ambisjoner for næringen. 	<ul style="list-style-type: none"> Næring og myndigheter har felles ambisjoner for produksjon, avvirkning og verdiskaping.

Vi ser klare forskjeller mellom de nordiske landene i forhold til nasjonale ambisjoner for produksjon og næringsutvikling. I Norge har næringen definert klare ambisjoner for prioriterte verdikjeder i prosesser med bred deltakelse.

Følgende ambisjoner er formulert for verdikjedene:

- Økt bruk av tre fra 0,65-0,75 m³/innb/år innen 2010
- Økt bruk av bioenergi fra 16-26 Twh innen 2015
- Økt omsetning fra 4-8 mrd innen 2015 for naturbasert reiseliv

LMD presenterte 16.02.07 en nasjonal strategi for næringsutvikling kalt "Ta landet i bruk". Her er det ikke satt egne ambisjoner, men næringens ambisjoner vil støttes aktivt.

I Sverige har skogeiersiden formulert en strategi for familieskogbruket gjennom prosessene "Kraftsamling Skog" og "Öka värdet på din skog". Mål og strategier er lite konkrete men gir likevel føringer og prioriteringer på viktige områder. Myndighetene har ingen konkrete strategier for næringen. I svenskenes "Mervärdeskog fra 2006" foreslås ingen politiske mål for næringsutvikling. Her vises det til de skoglige sektormyndighetenes egne mål.

Svensk skogpolitikk har to sidestilte mål knyttet til produksjon og miljø. Produksjonsmålene vil ikke politisk konkretiseres, men overlates til sektormyndigheten.

I en egen innovasjonsstrategi fra 2004 anslår svenske myndigheter at avvirkningen i Sverige kan økes med 20-50% i løpet av 50-100 år.

Finland har kommet klart lengst i å konkretisere mål for skogproduksjon og næringsutvikling innen et bredt spekter av delområder. Nåværende nasjonale skogprogram strekker seg til 2010. Prosessen med utarbeidelse av nasjonale finske mål er bredt anlagt og inkluderer næringsaktører, organisasjoner, myndigheter og kompetanseinstitusjoner. Målene er konkrete og både skog- og industrirelaterte.

For det nasjonale finske skogprogramet til 2010 gjelder følgende mål (startår er 1998):

- Økt avvirkning fra 58 til 63/68 mill m³/år
- Investeringer i skogkultur fra 196 til 279 mill eur/år
- Netto resultat for privatskogbruket fra 113 til 112 eur/ha/år
- Økt bruk av skogflis til bioenergiformal fra 0,8- 5 mill m³/år
- Eksport fra finsk treindustri fra 2,9-4,6 mrd eur/år
- Eksport fra finsk skogsektor fra 12,8-14,4 mrd eur/år

Arbeidet med det finske skogprogrammet gir også kompetanseinstitusjoner og andre vare- og tjenesteleverandører godt innblikk i næringens utfordringer og behov. Arbeidsformen gir hele verdikjeden felles virkelighetsoppfatning og felles ambisjoner som grunnlag for målrettet arbeid med oppfølging og tiltak. Finland er i gang med utarbeidelse av nytt nasjonalt skogprogram som skal gjelde fram til 2015. Programmets ambisjoner ble klarlagt tidlig i 2008. Noen av dem er referert under:

- Ytterligere økt avvirkning til 65-70 mill m³/år.
- Bruk av skogsflis skal øke til 8-12 mill m³ fra 3,4 mill i 2006
- På 80-85% av arealene som er plantet eller har ung tynningsskog skal skogskjøtselen være god eller tilfredsstillende (69% var dette i 2006).
- Nettoresultat for privatskogbruket skal øke til minst 120 euro pr ha fra 94 euro (snitt i perioden 2002-2006).
- Treforbruket i Finland skal øke til 1,2 m³ pr pers fra 0,94 i 2006.

Oppsummering – ambisjoner fra næring og myndigheter.

- Norge har klare nasjonale næringsambisjoner på prioriterte verdiskapingsområder, men ikke på produksjon eller avvirkning. Myndighetene støtter næringens ambisjoner, men har ikke vedtak på de samme ambisjonene.
- I Sverige har skogeierne en egen strategi, men myndighetene har ingen.
- Finland har konkrete og detaljerte mål og strategier utarbeidet i et samarbeid mellom næringen og myndighetene. Nåværende strategi varer fram til 2010. En ny strategi er utarbeidet og gjelder fram til 2015.

5. Sammenhenger mellom ambisjoner, rammebetingelser og aktivitet

Hovedutfordringen med å finne sammenhenger mellom ambisjoner, rammebetingelser og aktivitet er at ambisjonene ofte er svakt formulert. I tillegg påvirkes skogbruket i stor grad av generelle rammebetingelser for næringsvirksomhet som markedsutvikling og økonomisk utvikling. Dette gjør det krevende å koble konkrete resultater til bransjetilpassede rammebetingelser.

Av nordiske land med konkrete ambisjoner skiller Finland seg ut med sine nasjonale skogprogram. Her er målene konkrete og det evalueres underveis for å sjekke status og tilpasse planene. For Sveriges del er det ikke konkrete ambisjoner verken fra myndigheter eller næring. For Norges del støtter myndighetene næringens ambisjoner og bidrar med rammebetingelser som skal virke i samme retning. Det er likevel langt igjen til det er samsvar mellom mål og rammebetingelser på viktige områder.

5.1 Norge

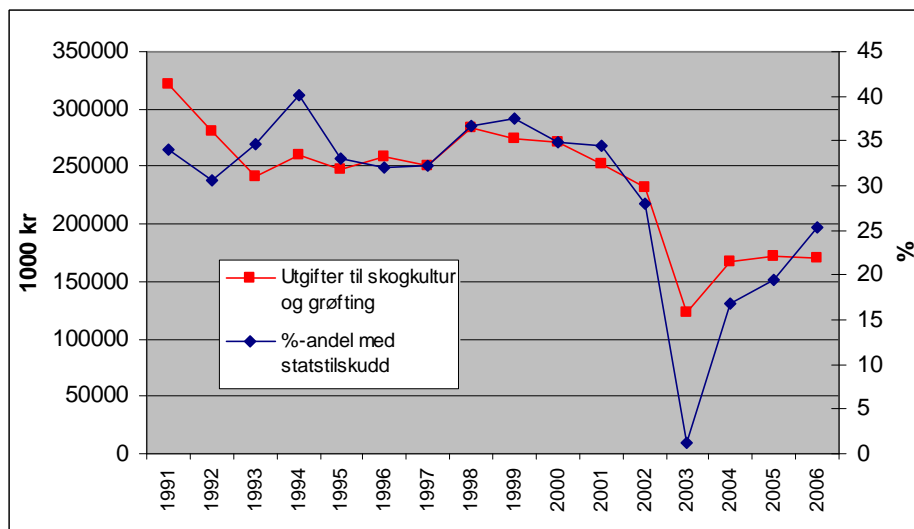
Norge har først i de senere år etablert prosesser hvor næring og myndigheter har samarbeidet om etablering av felles ambisjoner for næringen. Dette startet med utarbeidelse av Treprogrammet i regi av LMD i 2000 og ble videreført ved utarbeidelse av "Strategi for næringsutvikling – Landbruk mer enn landbruk i 2005".

Et av hovedmålene i Treprogrammet har vært økt treforbruk i Norge. Målet er 0,75 m³/innbygger i 2010. Fra et startnivå på 0,5 m³/innbygger i 2002 ble 0,65 m³/innbygger nådd i 2006. Målet på 0,75 bør være innen rekkevidde innen 2010. Det er likevel vanskelig å fastlå om utviklingen skyldes markedsmessige endringer eller de tiltak som er satt i verk fra myndigheter og bransje gjennom treprogrammet. Arbeidsformen har uansett gitt positive effekter ved at fokus er samlet i bruk av offentlige og private virkemidler mot felles mål.

Det har ikke siden St.meld. 110 (1974-75) blitt etablert konkrete ambisjoner for verken avvirkning eller investeringer i skogbruket. Her ble det kvantifisert en ambisjon om avvirkning på 11-12 mill m³ i 1990. Senere stortingsmeldinger har drøftet utfordringene men ikke konkretisert målene. Det har i de siste stortingsmeldingene blitt sterkere fokus på miljø- og flerbrukshensyn, verdiskapingstiltak og verdikjedeperspektivet. Først ved stortingets pålegg til regjeringen ved behandling av revidert nasjonalbudsjett våren 2005 etterlyses det strategier for økt avvirkning. I de siste 15 årene har avvirkningen falt med ca 30% og investeringene med over 50%. Skogeirsamvirkets "Tid for Skog" har tatt tak i denne utviklingen og satt ambisjoner både nasjonalt og regionalt for å øke både avvirkning og investeringer.

I forhold til avvirkningsutviklingen siste 15 år finnes det ikke grunnlag for å vise sammenheng mellom ambisjoner, rammebetingelser og aktivitet. Ambisjonene har vært uklart

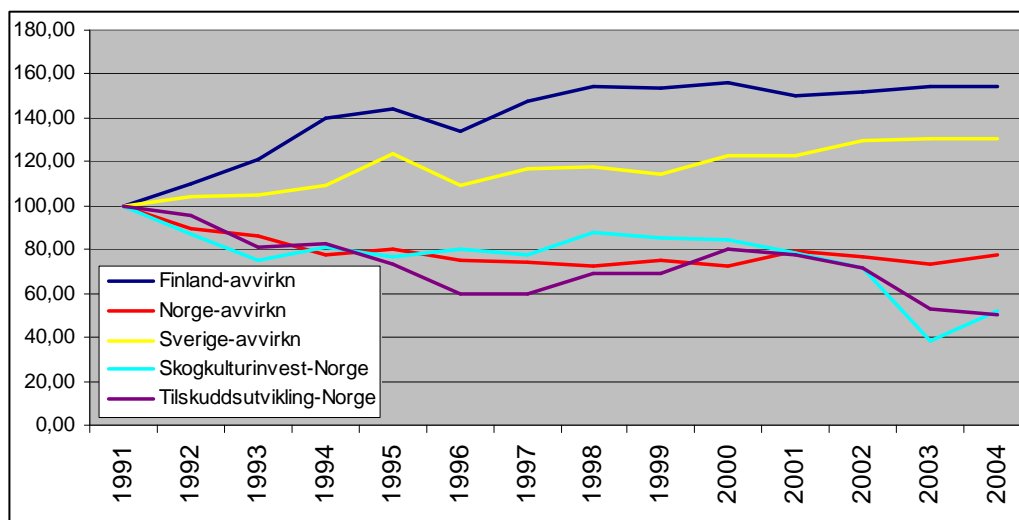
formulert og rammebetingelsene ikke tilstrekkelige til å sikre aktivitet i skogbruket. På investeringssiden kan det være enklere å finne sammenhenger. Ser vi på sammenhengen mellom samlede skogkulturinvesteringer og støtteandelen synes det å være klar sammenheng. Dette er illustrert i Figur 5.1.

Figur 5.1. Samlede investeringer til skogkultur i Norge med tilhørende støtteandel i %. Kilde: SSB Skogstatistikk 2006.

Når støtteandelen på 35-40% ble borte tidlig på 2000-tallet faller samlede investeringer med nærmere 40%. Det kan være grunnlag for å stille spørsmål om det kraftige fallet i investeringer er økonomisk eller psykologisk begrunnet. I samme periode er den offentlige veiledningstjenesten redusert og negative holdninger har dominert næringen. Skogkulturinvesteringene i Sverige har holdt seg på et høyt nivå i samme periode, og norske tømmerpriser har steget mer enn de svenske på 2000-tallet.

Norske investeringer synes å utvikle seg i takt med tilskuddsutviklingen. Hvis vi i samme diagram også legger inn relativ avvirkningsutvikling for de nordiske land er det klare likhetstrekk i Norge mellom avvirkning, investeringer og tilskudd. Det er ikke unaturlig at avvirkning og investeringer følger hverandre. Det er mer utfordrende å forklare lave investeringer i en periode med høy lønnsomhet sammenliknet med våre nordiske naboer (Figur 5.2).

Figur 5.2. Utvikling i nordisk avvirkning og investeringer og tilskudd i Norge. SSB, Skogsstyrelsen, Metla.

5.2 Sverige

Utviklingen i Sverige for avvirkning og investeringer er som nevnt en helt annen enn i Norge. Begge deler viser klart positiv utvikling samtidig som støtteordninger er redusert eller fjernet. Etter fall i tømmerpriser og bortfall av støtteordninger tidlig på 90-tallet falt også avvirkning og investeringene. Fra 1995 har avvirkning og investeringer vist positiv utvikling. På spørsmål om hvordan svenskene kan holde et så høyt nivå på sine investeringer til tross for lave tilskudd er svaret "fordi det er lønnsomt". Aktivitet og investeringer i Sverige siste 15 år ser ut til å være motivert ut i fra markedsmessige forutsetninger.

5.3 Finland

Finland har gjennom sine prosesser med nasjonale og regionale skogprogram etablert konkrete ambisjoner på flere sentrale områder for skogbruk og trebasert industri. Oversikten under vises status pr 2005 for det finske skogprogrammet som gjelder fram til 2010.

Tabell 5.1. Finske ambisjoner og status gjennom nasjonalt skogprogram 1998-2010.

Ambisjon. 1998-2010		Status 1998	Mål 2010	Status 2005
Økt avvirkning	mill m ³ /år	58	68	59
Investeringer i skogkultur	mill eur/år	196	279	222
Netto resultat for privatskogbruket	eur/ha/år	113	112	89
Økt bruk av skogflis til bioenergiformål	mill m ³ /år	0,8	5	3
Eksport fra finsk treindustri	mrd eur/år	2,9	4,6	2,6
Eksport fra finsk skogsektor	mrd eur/år	12,8	14,4	10,9

Selv om måloppnåelsen er varierende, er målene konkrete og det kan måles avvik i forhold til ambisjoner. Dette gir grunnlag for et mer målrettet arbeid mot felles ambisjoner for både næring og myndigheter.

6. Anbefalinger

Gjennomgangen viser at norske rammebetingelser for utnyttelse av skogressursene er relativt gode sett i forhold til våre naboland. Dette gjelder ved avvirkning av volumer på arealer med gode forutsetninger for lønnsomhet. Kostnadsnivået knyttet til drift, transport og kulturarbeid er høyt, men dette er kompensert ved høyt avvirket volum pr ha, god skogfundsordning og ulike tilskuddsordninger. Et paradoks i Norge er at vi har det laveste investeringsnivået i Norden til tross for høy lønnsomhet i avvirkningene og gode insentivordninger fra myndighetene gjennom tilskudd og skogfond.

Hovedutfordringen for norsk skogbruk framover vil trolig være lønnsomheten i avvirkningene. Fra å avvirke industrinære områder med høy volumtetthet må framtidig volum avvirket i områder med lavere volumtetthet, svakere bonitet, lavere virkeskvalitet og høye drifts- og transportkostnader. Undersøkt materiale tilsier at rotnettoen pr ha vil falle med tilnærmet 75% ved en tenkt dobling i forhold til dagens avvirkningsnivå. Ved fortsatt høye kostnader vil skogeierens motivasjon for avvirkning reduseres vesentlig. I tillegg ser vi at skogeierne allerede er inne i en utvikling hvor annen inntekt får økende betydning for totaløkonomien. Effekten vil trolig forsterkes ved at nye eiere med svakere kompetanse og begrenset tilknytning til skogeiendommen øker.

En rasjonell arbeidsform mellom næring og myndigheter er viktig for å oppnå resultater. Finland går langt i å utarbeide felles ambisjoner for skogbruket og skogindustrien. Sverige er i den andre enden av skalaen. Norge er i en mellomstilling. Her har næringen klare ambisjoner for verdikjedeutvikling og næringsutøvelse. Dette er ambisjoner som verbalt støttes av myndighetene, men som i dag ikke gjenspeiles i tilsvarende rammebetingelser.

Norsk skognæring er en liten næring i nasjonal verdiskapingssammenheng. Med skognæringens kostnadsutfordringer og få naturgitte konkurransefordeler synes det fornuftig med et nært samarbeid mellom næring og myndigheter. Etablering av felles ambisjoner forutsetter felles virkelighetsoppfatning og egnede møtearenaer mellom næring og myndigheter. Prioritering av skogbrukets rolle i verdiskapings-, miljø- og flerbrukssammenheng bør være sentrale temaer. Det samme bør roller og ansvar i oppfølgingsarbeidet være. Det er ikke bare myndighetene som skal bidra med tilskudd for å utvikle skognæringens mange verdikjeder. Også næringen selv må ta ansvar for en mer offensiv tilnærming til utfordringer som produktutvikling, markedsføring, forskning og rekruttering. Rolleavklaring skal sikre at både næring og myndigheter har et avklart og tydelig ansvar for oppfølging av nødvendige tiltak.

Framtidige rammebetingelser bør rettes inn mot behovet for:

- Økte inntekter ved økt avvirkning
- Reduserte kostnader
- Økte investeringer i skogkultur
- Stimulering av den ”nye skogeieren”

Økte inntekter ved økt avvirkning

- Det er i utgangspunktet lite myndighetene kan gjøre for å øke bruttoinntektene i skogbruket. Inntekten er en konsekvens av prisene som er markedsmessig bestemt. Myndighetenes bidrag må komme gjennom en aktiv næringspolitikk som sikrer at skogbruket har lønnsomme kjøpere av alle sortimenter. Det nytter lite med en aktiv skogpolitikk hvis den ikke henger sammen med en tilsvarende aktiv næringspolitikk på andre områder. Myndighetene bør bidra med rammebetingelser som stimulerer til bedre lønnsomhet innen bioenergi. Dette er behandlet i en egen rapport i dette prosjektet.
- Økt lønnsomhet innen bioenergi vil direkte øke lønnsomheten i skogbruket ved at salg av flere sortimenter bidrar til økt samlet inntekt. Ved ytterligere redusert kjøp av lavkvalitetsvirke fra en norsk treforedlingsindustri med få konkurransefortrinn kan i stedet bioenergi sikre avsetning av de samme sortimentene.
- Skattlegging av skogbruksinntekt som kapitalinntekt som i Finland, er et tiltak som vil gi raskt effekt på lønnsomheten. I tillegg til gunstigere beskatning vil en også unngå at skogbruksinntekt marginalbetraktes. Dette vil motivere til økt avvirkning.

Reduserte kostnader

- Lønnsomheten henger klart sammen med kostnadsnivået i Norge. Viktige kostnadselementer er avvirkning, transport og skogkulturaktiviteter. For samtlige elementer ser vi klart høyere kostnader i Norge enn i våre naboland. Norske avvirkningskostnader er nesten dobbelt så høye i Norge som i Sverige og over 60% høyere enn i Finland. Det er nesten 4 ganger så dyrt å bygge en meter skogbilvei i Norge sammenlignet med våre naboland. Også kostnader knyttet til transport og skogkultur viser samme tendens.
- Ordninger fra myndighetene som kan redusere kostnadene vil være tilskudd til tiltak som drift i vanskelig terreng, veibygging og skogkulturtiltak. I tillegg må veistandarden bedres og rammebetingelser knyttet til akseltrykk og vogntoglengde harmoniseres med våre naboland.

Økte investeringer i skogkultur

- Dagens investeringsnivå er lavt sett i forhold til lønnsomhet i avvirkningene, behov og investeringsnivåene i våre naboland. Økt avvirkning på områder med lavere volum pr ha og høyere kostnader vil gi lavere lønnsomhet framover. Dette er et dårlig utgangspunkt for å ta igjen etterslep av lave investeringsnivåer de senere årene.
- Tiltak skissert over vil bedre lønnsomheten i skogbruket. God lønnsomhet er en forutsetning for investeringsevne og –vilje til utvikling av en kvalitets- og volummessig god framtidsskog.
- Dagens skogfondsordning er allerede god, og et viktig virkemiddel for økte investeringer. Ytterligere forbedringer gjennom økt avsetningssats opp mot 80% vil bidra til økt interesse for avvirkning med reinvestering.

Stimulering av den ”nye skogeieren”

- Generasjonsskifter og eiendomsoverdragelser gir nye skogeiere med svakere skogbruksmessig tilknytning, kompetanse og motivasjon for næringsutøvelse. Høyere

gjennomsnittslønn i Norge sammenlignet med Sverige og Finland gjør også at skogeiendommen i Norge må være betydelig større enn i våre naboland for å oppnå gjennomsnittslønnen. Dette motiverer naturlig nok ytterligere til å hente mer av inntekten utenfor skogbruket.

- Som beskrevet over vil tiltak rettet mot økte inntekter og reduserte kostnader også bidra til økt aktivitet på små eiendommer der næringsinntekten fra skogen er begrenset. Bedre lønnsomhet bør gi større motivasjon for aktivitet. Samtidig kan det rettes tiltak direkte mot mindre skogeiere. Innføring av forenklet regnskapsrapportering i forbindelse med avsetning og bruk av skogfond ville virke positivt. Ved å gjøre det mulig å avvirke, avsette og reinvestere uten å registrere seg som næringsdrivende, kan mindre eiendommer stimuleres til aktivitet. Effekten bør kunne være økt avvirkning og investering på et økende antall eiendommer eid av lønnstakere. Noe av den samme effekten kan oppnås ved innføring av et skogfradrag, eller et bunnfradrag i skogbruksinntekten før beskatning. Dette vil også stimulere til aktivitet på de små eiendommene.
- I takt med nedbygging av offentlig veiledning og rasjonalisering av den private distriktsbaserte virksomheten blir kontaktpunktene mot skogeier redusert. Behovet er trolig det motsatte med de utviklingstrekk vi har beskrevet. I denne situasjonen bør private aktører gjennom støtteordninger stimuleres til informasjons- og kursopplegg som sikrer at skogeier har tilgang til kompetanse og veiledningstjenester. Det er trolig også behov for å utvikle og tilby skogeiere nye produkter og tjenester basert på større grad av differensiert eiendomsforvaltning. Mange skogeiere ønsker eiendommen forvaltet på en lønnsom og bærekraftig måte, men færre har forutsetninger for selv å gjøre dette. Offentlig støtte i utvikling og implementering av slike produkter bør være aktuelt.

7. Referanser

Eurostat (2004):

Jord- og skogbruksministeriet (2008): Finlands nasjonella skogsprogram 2015. Mera velfærd gjennom skoglig mangfald.

Jord- og skogbruksministeriet (1999): Finlands nasjonella skogsprogram 2010.

Landbruks- og matdepartementet (2005): Landbruks- og matdepartementet strategi for næringsutvikling 2005.

Landbruks- og matdepartementet (2004): St. prp nr 1 2004-2005.

LRF Skogsägarna (2003): Strategi för svenskt familjeskogsbruk 2010.

LRF Skogsägarna (2008): Kraftsamling Skog, Dagens nyheter 13.09.08

Metla, Skogsforskningsinstituttet (2007): Skogstatistisk årsbok.

Metla, Skogsforskningsinstituttet (2007): Samtaler og upubliserte notater.

Næringsdepartementet (2006): Mervärdesskog, SOU 2006:81.

Norges Skogeierforbund. Tid for Skog, skogeiersamvirkets aktivetskampanje mot 2010.

Norges Skogeierforbund (2006): Skatteutvalg.

Skogsstyrelsen (2007): Skogsstatistisk årsbok.

Skogsstyrelsen (2007): Samtaler og upubliserte notater.

Skog og Landskap (2007): Viten fra Skog og Landskap 1/07.

Statistisk Sentralbyrå (2005 og 2006): Skogstatisikk.

Størdal, S, Lein, K og Kristoffersen, J (2006): Rammebetingelser for skogbaserte næringer i Norden - metodisk tilnærming og oversikt over relevante rammebetingelser. Notat 17/2006.

Transportbrukernes Felleorganisasjon (2005):

**Rammevilkår for skog- og trebaserte næringer i Norge
- Delprosjekt: Ressursgrunnlaget**

Prosjekt RAMSKOG har hatt et verdikjedeperspektiv der det har vært tatt utgangspunkt i skogbruk, trelast-/treforedlingsindustri og bioenergisektoren. Målet har vært å bidra med kunnskap som gjør at vedtatte ambisjonsnivå knyttet til skog- og trebaserte næringer oppnås gjennom en mest mulig effektiv innretning av rammebetingelser. En hovedinnfallsvinkel har vært å sammenholde utvikling og rammevilkår i Norge med tilsvarende for Sverige og Finland. Notatet tar for seg rammevilkår, utfordringer og myndighetenes ambisjoner for skogbruket, sett i et nordisk komparativt perspektiv.

**ØF-Notat nr.: 13/2008
ISSN nr.: 0808-4653**